

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Sosyoloji Bilim Dalı

İDİL'DE YAŞAYAN SÜRYANİLERİN GEÇİŞ RİTÜELLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN İNŞASI

Serçem BULU

Doç. Dr. Berivan VARGÜN

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2025

İDİL'DE YAŞAYAN SÜRYANİLERİN GEÇİŞ RİTÜELLERİNDE TOPLUMSAL
CİNSİYET ROLLERİNİN İNŞASI

Serçem BULU

Doç. Dr. Berivan VARGÜN

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Sosyoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2025

KABUL VE ONAY

Serçem Bulu tarafından hazırlanan “İdil’de Yaşayan Süryanilerin Geçiş Ritüellerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası” başlıklı bu çalışma, 03/07/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hüseyin TÜRK(Başkan)

Doç. Dr. Berivan VARGÜN (Danışman)

Prof. Dr. Meryem BULUT

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

03/07/2025

Serçem BULU

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* **Tez danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Doç. Dr. Berivan VARGÜN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Serçem BULU

ÖN SÖZ

Bu çalışma, İdil’de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüelleri bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiğini anlamaya yönelik bir çabanın ürünüdür. Kültürel süreklilik ile toplumsal dönüşüm arasında gidip gelen ritüellerin, bireylerin toplumsal rollerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaya çalışırken hem akademik bir ilgi hem de kişisel bir merakla yola çıktım.

Bu sürecin en başından itibaren bana rehberlik eden, bilgi ve deneyimiyle çalışmamı yönlendiren, eleştirel katkılarıyla düşünsel ufkumu genişleten değerli danışman hocam Doç. Dr. Berivan VARGÜN’e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Akademik yolculuğum boyunca gösterdiği sabır, anlayış ve destek, bu çalışmanın şekillenmesinde belirleyici olmuştur.

Tez sürecinde en büyük manevi desteği bana her daim hissettiren, sabırla ve sevgisiyle beni güçlü kılan sevgili eşim Metin BULU’ya teşekkür ederim. Zamanımın önemli bir bölümünü bu çalışmaya ayırırken küçük yol arkadaşım olan canım oğlum Yekta’ya, varlığıyla bana ilham verdiği için ayrıca minnettarım. Hayatımın her döneminde fedakârlıklarıyla yanımda olan, bana yaşamın ve eğitimin anlamını, emeğin değerini ve sevginin gücünü öğreten kıymetli annem ve babama da sonsuz teşekkür ederim. Onların duaları ve destekleri, bu süreci daha da anlamlı ve değerli kılmıştır.

Bu tez, yalnızca bir akademik çalışmanın ötesinde, hayatıma dokunan tüm bu güzel insanların emeğiyle şekillenmiş ortak bir emektir.

Serçem BULU

Ardahan-2025

ÖZET

BULU, Serçem. *İdil’de Yaşayan Süryanilerin Geçiş Ritüellerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası*, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2025.

Bu çalışma, İdil’de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiğini incelemektedir. Süryaniler toplumsal yapılarını büyük ölçüde ritüeller ve gündelik yaşam normları çerçevesinde şekillendirmektedirler. Çalışmada, doğum, evlilik ve ölüm ritüelleri bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl belirlendiği ve aktarıldığı analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları, geçiş ritüellerinin kadın ve erkek rollerini belirgin bir şekilde ayırarak toplumsal cinsiyet normlarını pekiştirdiğini göstermektedir. Doğum ritüellerinde anneliğin kutsallaştırıldığı ve kadının doğurganlık üzerinden değerlendirildiği görülmüştür. Evlilik ritüelleri, kadınların aile içindeki konumunu değiştirirken, erkeklerin ekonomik ve sosyal statüsünü güçlendiren bir işlev görmektedir. Ölüm ritüellerinde ise kadınların yas sürecindeki rollerinin duygusal ve destekleyici nitelikte olduğu, erkeklerin ise cenaze törenlerinin organizasyonunda aktif rol üstlendiği tespit edilmiştir. Çalışmada, ritüellerin toplumsal yapıyı sürdürme işlevi ile toplumsal cinsiyetin ritüeller üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Süryanilerde ritüellerin toplumsal normları aktarmadaki belirleyici rolü göz önüne alındığında, bu ritüellerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl şekillendirdiği ve dönüştürdüğü ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

Süryaniler, Toplumsal Cinsiyet, Geçiş Ritüelleri, Kadınlık, Erkeklik

ABSTRACT

BULU, Serçem. *The Construction of Gender Roles in the Transition Rituals of Assyrians Living in Idil*, Master Thesis, Ardahan, 2025.

This study examines the manner in which gender roles are constructed in the rites of passage of Assyrians residing in Idil. The social structures of the Assyrian people are predominantly shaped by rituals and norms of daily life. The study analyzes how gender roles are determined and transmitted in the context of birth, marriage, and death rituals. The study's findings indicate that rites of passage serve to reinforce gender norms by distinctly delineating male and female roles. In birth rituals, the sanctification of motherhood is paramount, and women are evaluated based on their fertility. Marriage rituals have been observed to effect changes in the position of women within the family structure, while concomitantly strengthening the economic and social status of men. In the context of death rituals, it has been observed that the role of women is predominantly emotional and supportive, while men are primarily engaged in the organizational aspects of funeral ceremonies. The study explores the role of rituals in preserving social structure and the influence of gender on ritual practices. In light of the pivotal function of rituals in the transmission of social norms within the Assyrian community, this study elucidates the manner in which these rituals influence and metamorphose gender roles.

Keywords:

Assyrians, Gender, Rituals of Transition, Femininity, Masculinity

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. KÜLTÜR.....	3
1.2. KÜLTÜRÜN ÖZELLİKLERİ.....	4
1.3. HABİTUS.....	5
1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET	8
1.5. RİTÜEL.....	11
1.6. GEÇİŞ RİTÜELLERİ	12
1.6.1. Doğum	13
1.6.2. Evlilik	15
1.6.3. Ölüm	17
1.7. EŞİK KAVRAMI	18
1.8. GÖÇ.....	19
2. BÖLÜM.....	22
SÜRYANİLER	22
2.1. SÜRYANİLER	22
2.2. SÜRYANİLER VE DİN.....	22
2.3. GÖÇ VE RİTÜELLER.....	24
3. BÖLÜM.....	26

YÖNTEM.....	26
3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	26
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	26
3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	26
3.3.1. Veri Toplama Süreci.....	27
3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	27
3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	28
4. BÖLÜM.....	29
4.1. DOĞUM RİTÜELLERİ.....	30
4.1.1. Doğum Öncesi Ritüeller	30
4.1.1.1. Çocuk Sahibi Olmak İçin Yapılan Ritüeller	30
4.1.1.2. Hamilelik Döneminde Çalışma ve Gizleme	31
4.1.1.3. Hamilelikte Aşırma ve İnançlar	32
4.1.2. Doğum Anı Ritüelleri	32
4.1.2.1. Doğum Sırasında Kadının Yalnız Bırakılması	32
4.1.2.2. Plasentanın Gömülmesi	33
4.1.3. Doğum Sonrası Ritüeller	33
4.1.3.1. Lohusalık Dönemi ve 40 Gün Kuralı.....	33
4.1.3.2. Vaftiz Töreni ve İsim Verme	35
4.1.3.3. Bebek Sağlığı İçin Uygulanan Ritüeller	35
4.2. EVLİLİK RİTÜELLERİ.....	38
4.2.1. Evlilik Öncesi Ritüeller	38
4.2.1.1. Eş Seçme ve Denklik İlkesi	39
4.2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde ‘Denklik İlkesi’	41
4.2.1.3. Evlilik İzni ve Manastır Ziyareti.....	44
4.2.2. Evlilik Anı Ritüelleri	44
4.2.2.1. Evlilik Bereketi İçin Yapılan Ritüeller	45
4.2.3. Evlilik Sonrası Ritüeller	45
4.3. ÖLÜM RİTÜELLERİ	48
4.3.1. Ölüm Öncesi Ritüeller	49
4.3.1.1. Ölüm Haberinin Duyurulması	50
4.3.2. Ölüm Anı Ritüelleri	51

4.3.2.1. Ölen Kişinin Hazırlanması	51
4.3.2.2. Defin İşlemleri	52
4.3.2.3. Dini Törenler ve Dualar	53
4.3.3. Yas ve Ölüm Sonrası Ritüeller	54
4.3.3.1. Taziye ve Yemek Dağıtma Ritüelleri	54
4.3.3.2. Yas Süreci ve Toplumsal Destek	55
4.4. SÜRYANİLERDE KADIN VE AİLE KAVRAMLARIYLA TOPLUMSAL CİNSİYET	58
4.5. GÖÇÜN RİTÜELLERE ETKİSİ	59
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	65
EKLER	72
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU	72
EK 2. ETİK KURUL İZNİ	73
EK 3. RESİMLER	74
ÖZ GEÇMİŞ	85

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Vaftiz köşesi	74
Resim 2. Evlilik ahdi	75
Resim 3. Nikah ahdi okunurken	76
Resim 4. Kilise yüzük takma merasimi	77
Resim 5. Nikah merasimi genel görünüm	78
Resim 6. Metropolit dua ederken	78
Resim 7. Taziye yemeği duası	79
Resim 8. Taziye yemeği duası	80
Resim 9. Taziye yemeği dağıtımı	81
Resim 10. Yas yemeği	82
Resim 11. Taziye yemeği sonrası kilise ayini	83
Resim 12. Köyün sosyal alanı	84

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Kaynak kişi listesi.....	29

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Doğum kelime bulutu	37
Şekil 2. Doğum kod haritası.....	38
Şekil 3. Evlilik kelime bulutu	47
Şekil 4. Evlilik kod haritası.....	48
Şekil 5. Ölüm kelime bulutu	56
Şekil 6. Ölüm kod haritası.....	57

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel pratiklerle iç içe geçmiş, toplumların sosyal yapısını şekillendiren temel unsurlardan biridir. Bu roller, özellikle geçiş ritüelleri gibi toplumsal yaşamın önemli dönüm noktalarında belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Geçiş ritüelleri, bireylerin yaşamlarındaki önemli değişimleri (doğum, evlilik, ölüm gibi) sembolik ve törensel bir şekilde kutlayan ve toplumsal kimliklerini pekiştiren pratiklerdir. Bu ritüeller, toplumsal cinsiyet rollerinin inşa edilişi, sürdürüldüğünü ve dönüştürüldüğünü anlamak için önemli bir araştırma alanı sunar (Van Gennep, 1960, s. 21; Turner, 1969, s. 95).

Türkiye'de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüelleri ve bu ritüellerdeki toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. İdil'de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerinin inşa edildiğini incelemek, hem de toplumsal cinsiyet çalışmaları açısından önemli bir katkı sağlayacaktır.

Geçiş ritüelleri, Arnold van Gennep'in "Geçiş Ritüelleri" (The Rites of Passage) adlı eserinden bu yana pek çok çalışmanın önemli bir konusu olmuştur. Van Gennep, geçiş ritüellerini "ayrılma, geçiş ve yeniden bütünleşme" olarak üç aşamaya ayırmış ve bu ritüellerin bireylerin toplumsal statülerini yeniden tanımladığını vurgulamıştır (Van Gennep, 1960, s. 21). Victor Turner ise, bu ritüellerin toplumsal yapıyı koruma ve yeni kuşakları eğitme işlevine dikkat çekmiştir (Turner, 1969, s. 95). Toplumsal cinsiyet rolleri ise, Judith Butler'ın "performativite" kavramı ve Pierre Bourdieu'nun "habitus" teorisi gibi yaklaşımlarla incelenmiştir. Butler, toplumsal cinsiyetin tekrarlayan davranışlar ve söylemlerle inşa edildiğini öne sürerken (Butler, 1990, s. 25), Bourdieu, toplumsal cinsiyet rollerinin sosyal yapılar tarafından şekillendirildiğini ve bu yapıları yeniden ürettiğini savunmuştur (Bourdieu, 1977, s. 72). Bu teorik çerçeveler, geçiş ritüellerindeki toplumsal cinsiyet rollerinin analizinde önemli bir temel oluşturmaktadır.

Süryaniler üzerine yapılan çalışmalar ise genellikle dini ve tarihsel perspektiflerle sınırlı kalmıştır. Özellikle Süryanilerin geçiş ritüelleri ve bu ritüellerdeki toplumsal cinsiyet rollerine odaklanan çalışmalar oldukça azdır. Bu eksiklik, bu çalışmanın önemini daha da artırmaktadır.

Bu araştırmanın temel sorusu, İdil'de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiğidir. Bu temel soru çerçevesinde şu alt

sorulara cevap aranmaktadır: Süryanilerin geçiş ritüelleri (doğum, evlilik, ölüm) hangi tarihsel, dinsel ve kültürel arka plana sahiptir? Süryanilerin geçiş ritüellerinde kadın ve erkekler hangi rolleri üstlenmektedirler? Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerine uyum veya direnç gösteren örnekler nelerdir? Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet kimlikleri nasıl oluşmakta veya değişmektedir? Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet eşıtlığı ve kültürel çeşitlilik açısından karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

Bu araştırma, Şırnak iline bağlı İdil ilçesinde yaşayan Süryaniler ile sınırlıdır. Araştırma, Süryanilerin doğum, evlilik ve ölüm ritüellerindeki toplumsal cinsiyet rollerini incelemektedir. Genel olarak çalışmanın tamamı incelendiğinde geleneksel pratikleri kapsadığı görülmektedir. Araştırma, nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Veri toplama sürecinde derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlem ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler, Süryanilerin içerisindeki farklı yaş ve cinsiyet gruplarından bireylerle gerçekleştirilmiştir. Katılımcı gözlem ile araştırmacı, belirli ritüellere bizzat katılım sağlayarak bu ritüellerin icra edilme biçimlerini yerinde gözlemlemiştir. Doküman analizi ise, Süryanilere ait yazılı kaynakların incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.KÜLTÜR

Kültür kavramı, "colere" kökünden türetilmiş olup Latincede korumak, yetiştirmek, ikamet etmek anlamlarını taşır. 16. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde, hayvan ve bitkilerin bakımıyla birlikte insanların yaşamsal gelişim aşamalarını da içeren bir anlamı ifade etmektedir (Sarı, 2011, s. 227). Kültür terimi, "uygarlık" terimiyle eşanlamlı olarak kullanılmış ve kavram, toplumun gelişimini bütünsel bir şekilde anlatmayı amaçlamaktadır (Smith, 2001, s. 13).

Kültür, insanın doğumdan itibaren kazandığı alışkanlıklardır ve içgüdülere dayanmaz. İnsan, düşünme ve konuşma yeteneklerine sahip olmasıyla diğer canlılardan ayrılır. Bu yeteneklerini kullanarak doğal yaşamda ve diğer insanların bulunduğu bir çevrede yaşar. İnsan, çevresini kontrol altına alır ve yaşamında belli değişiklikler yapar. Kültürle ilgili olarak ilk akla gelen şeyler geleneklerdir. Bu durum, toplumdaki sürekliliği sağlayan gelenek ve göreneklerin varlığından, toplumsal bir olgu olmasından ve insanlar tarafından yaratılıp paylaşılmasından kaynaklanır (Güvenç, 1979, s. 101).

Kültür, bir toplumsal grubun hayatta yaptığı tüm eylemleri ve yaşam tarzını içermektedir. Kültürün merkezinde, birbirleriyle iletişim halinde olan insanların yaşamlarını anlamlı kılmak için çaba göstermeleri yer almaktadır. Kültür, insanların yaşam tarzlarını ifade etme şeklidir. Giyim tarzından evlilik geleneklerine, aile içi ilişkilere, çalışma düzenine, dini ritüellere ve boş zaman etkinliklerine kadar insanların yaşamlarındaki her noktayı kapsamaktadır (Akçiçek, 2013, s. 9).

Kültür, insanların tarihî geçmişlerini, gelişim özelliklerini, üretim biçimlerini ve toplumsal ilişkilerini içeren bir kavramdır. Bu nedenle kültür, insanların toplum içindeki yaşam biçimlerini şekillendirmektedir. Farklı toplumların farklı yaşam tarzlarına sahip olmaları, kültürlerinin de farklılık göstermesine yol açar. Bunun sebebi, kültürün oluşmasında yer alan insanların farklı olmalarıdır. Ayrıca kültür, doğuştan gelen bir kavram değildir. İnsanlar arasındaki etkileşim süreci ve öğrenilen davranışlarla oluşan bir bütündür. Kültür, aynı toplumda yaşayan insanlar arasında paylaşılan, geliştirilebilen ve

nesilden nesile aktarılan belirli tutumlar, davranışlar ve inançlarla insanların bakış açılarını belirlemektedir (Arslantaş, 2019, s. 5).

Kültür, doğada kendiliğinden var olan bir olgu olmanın yanı sıra insanın hayatta yaptığı, yarattığı ve öğrendiği her şeydir. İnsan, hayatta kalabilmek için çeşitli mücadeleler içine girer ve bazen yetersiz kaldığı veya gücünün yetmediği durumlarla karşılaşır. Bu gibi durumlarda, insanın hayatta kalmasını ve türünü devam ettirebilmesini sağlayan kültüre ihtiyaç duyulur. Kültür, süreklilik arz eden bir unsurdur ve bu sürekliliğin sağlanması için de bir süreç oluşmaktadır. Kültürle ilgili çeşitli süreç ve kavramlar bulunmaktadır (Türk, 2021, s. 63).

Kültür, insanların yaşamlarını anlamlandırmalarını ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerini sağlayan bir olgudur. Aynı zamanda, kültür, toplumların geçmişten gelen mirasını gelecek nesillere aktarmanın bir aracıdır. Bu nedenle, kültür, sadece bireysel değil, toplumsal bir öneme sahiptir ve toplumun sürekliliğini sağlamada önemli bir rol oynar. Kültür, insanların yaşam tarzlarını, değerlerini, inançlarını ve davranışlarını şekillendirerek, toplumsal kimliğin oluşumunda ve korunmasında etkili olur.

1.2.KÜLTÜRÜN ÖZELLİKLERİ

Kültür kavramı kendine özgü bazı özellikler taşımaktadır. Bu özellikler bütün kültürlerde oluşum aşamasından itibaren tarihsel süreç boyunca görülmektedir. Her ne kadar bu konuda birtakım farklı görüşler olsa da kültürün özellikleri altı madde altında toplanabilir. Buna göre;

Kültür öğrenilir: Kültür doğmadan önce insanda var olan bir özellik değildir. Kültür doğduktan sonra insanın içine doğduğu aile ve toplumun kültürünü yine aile ve toplumdan yaşantılar sonucu öğrenerek hayatına geçirir (Türk, 2021, s. 35). Kültür bir toplumda yaşayan insanların o topluma ayak uydurabilmesi ve toplum bireyleri ile sağlıklı ilişkiler kurmasını öğrenme yolu ile gerçekleştirir.

Kültür Paylaşılır: Kültür, toplumdaki bireyler tarafında ortak bir biçimde paylaşılır. Toplumun yaygın ve kabul edilmiş alışkanlık ve değerleri o grup üyeleri için bir kültürdür ve aynı üyeler sayesinde kültürün devamlılığı ve gelecek kuşaklarda da diri tutmak amacıyla paylaşmak durumundadır (Türk, 2021, s. 35).

Kültür Bütünleştiricidir: Kültür uyumlu ve bütünleştirici bir sistem yaratmayı amaçlar ancak kültürün bütünleştirici olma yönü uzun bir süreç olup zaman almaktadır (Türk, 2021, s. 36).

Kültür Süreklidir: Toplumların gelenek ve görenekleri sayesinde o toplumun kültürü bir sonraki kuşağa aktarılır. Kuşaktan kuşağa aktarılarak kültür sürekli hale gelir (Türk, 2021, s. 36). Güvenç kültürün sürekliliğini tanımlarken kültürü öğretebilen tek varlığın insan olduğunu ve bu sayede kültürün süreklilik kazandığını belirtmiştir (Güvenç, 1979, s. 103).

Kültür evrenseldir: Kültür ve devamı insan ürünüdür. Bu sebeptendir ki bir toplumun kültürü başka bir toplumun kültürü ile benzeşmektedir. İnsan ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlara cevap olarak kurulan kurumlar tüm toplumlarda görülür sadece işlev ve biçimsel olarak farklılık gösterir (Türk, 2021, s. 36).

Kültür Değişir: Kültür, insan ihtiyaçları doğrultusunda gelişir, dönüşür ve değişir. Bu sebepten ötürü kültür dinamik bir yapıya sahiptir (Türk, 2021). Kültür insanların çeşitli ihtiyaçlarına cevap olarak uyum sürecine girer. Bu uyum da beraberinde kültür değişimini meydana getirir (Türk, 2021, s. 36).

1.3.HABİTUS

“Habitus” kavramı, köken olarak Aristoteles’e dayanmakla birlikte Durkheim ve Weber tarafından da kullanılmıştır. Habitus kavramı daha sonra Fransız sosyolog Pierre Bourdieu’nun sosyal bilimler alanında geliştirdiği önemli kavramlardan biri haline dönüşmüştür. Bu kavram bireylerin ve grupların geçmişteki deneyimleri ile bütünleşerek zamanla geliştirdiği ve kalıcı hale getirdiği eğilimleri/becerileri ifade etmektedir. (Bourdieu, 1995, s. 243).

Eğilimler, habitusun hem bilişsel ve güdüleyici yönlerini hem de davranışsal tutarlılıkları ve ilgi alanlarını kapsar. Bourdieu, habitusun bilinçdışı veya refleksif olmayan eylemle güçlü bir bağlantısı olduğunu belirtir. Ona göre habitus, rasyonel düşünceye dayanmaz; tıpkı fileye doğru koşan bir tenisçinin anlık karar vermesi gibidir. Tenis topuna nasıl vuracağımızı, hangi tür bir vuruş yapacağımızı veya neden tenis oynadığımızı düşünmek için durmayız; sadece oyuna odaklanırsak. Bourdieu, habitusun hayatın her alanında etkili tepkiler vermemizi sağlayan bir mekanizma olduğunu söyler. Habitus, zihnimizde ve bedenimizde taşıdığımız, farklı sosyal durumlarda

kullanabileceğimiz bir dizi kaynak ve eğilimden oluşur. Karşılaştığımız olaylar, durumlar ve verdiğimiz kararlar sayesinde anında yolumuza devam eder ve rotamızı belirleriz (Şahin, 2021, s.389-390).

Bourdieu'ya göre habitus, hem yapılandırıcı hem de yapılandırılmış bir niteliğe sahiptir. Habitus bireylerin eylemlerini şekillendirirken bu eylemler aracılığıyla sosyal yapılar da yeniden üretilir (Bourdieu, 1990, s. 53). Bu çift yönlü ilişki, habitusun dinamik ve sürekli değişen bir süreç olduğunu gösterir. Habitus farklı ülke ve koşullara bağlı olarak kendini yenileyip üretme eğilimi gösterir. Örneğin yaşam alanınızı değiştirdiğinizde buna paralel olarak konuşulan dil, kültür ve tüketim alışkanlıklarına kadar değişimler gözlenir. Bu da yine Habitus'un değişebilir ve uyum sağlayabilir bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Habitus, bireylerin sosyal konumlarına, eğitimlerine, aile geçmişlerine ve diğer sosyal faktörlere bağlı olarak geliştirdikleri davranış kalıplarını ve düşünce tarzlarını ifade eder. Örneğin, bir bireyin ailesinden edindiği kültürel alışkanlıklar, eğitim hayatında karşılaştığı normlar ve sosyal çevresinde benimsediği davranış biçimleri, onun habitusunu oluşturur. Bu habitus, bireyin sosyal dünyayı nasıl algıladığını ve bu dünyada nasıl hareket ettiğini belirler (Bourdieu, 1977, s. 78). Tüm bunlar Habitusun toplumlara göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Bourdieu bu durumu sınıfsal Habitus olarak adlandırmaktadır.

Sınıfsal habitus, bu kavramın toplumsal sınıflar bağlamında özel bir formudur. Bourdieu'ya göre, her toplumsal sınıfın kendine özgü bir habitusu vardır ve bu habitus, o sınıfa mensup bireylerin davranışlarını, tercihlerini ve yaşam tarzlarını belirler. Örneğin, üst sınıfa mensup bireylerin sanat, müzik ve edebiyat gibi kültürel alanlarda daha rahat hareket etmeleri, bu alanlara yönelik tercihleri ve bu tercihlerin altında yatan habitus ile açıklanabilir. Benzer şekilde, alt sınıfa mensup bireylerin gündelik yaşam pratikleri ve tüketim alışkanlıkları da sınıfsal habitusun bir yansımasıdır (Bourdieu, 1995, s. 19-23).

Bourdieu, sınıfsal habitus kavramını toplumsal eşitsizlikleri anlamak için de önemli bir araç olarak kullanır. Ona göre, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizlikler sadece ekonomik kaynakların dağılımıyla sınırlı değildir; kültürel, sembolik ve sosyal sermaye gibi kaynakların dağılımıyla da ilişkilidir. Sınıfsal habitus, bu kaynakların bireyler tarafından nasıl kullanıldığını ve yeniden üretildiğini açıklar. Örneğin, üst sınıfa mensup bireyler, sahip oldukları kültürel sermaye sayesinde eğitim sisteminde daha başarılı

olabilirken, alt sınıfa mensup bireyler bu alanda dezavantajlı konumda kalabilir (Bourdieu ve Passeron, 1977, s. 89).

Sınıfsal habitus, toplumsal sınıflar arasındaki sınırları da belirler. Üst sınıfa mensup bireylerin lüks restoranlarda yemek yeme alışkanlıkları, alt sınıfa mensup bireylerin fast food tercihleriyle karşılaştırıldığında, bu iki sınıf arasındaki kültürel farklılıklar açıkça görülebilir. Bu tür farklılıklar, sınıfsal habitusun toplumsal sınıflar arasındaki sınırları nasıl belirlediğini gösterir (Bourdieu, 1984, s. 128).

Fransız antropolog Marcel Mauss, Habitus kavramını ilk olarak Sosyoloji ve Antropoloji (2005) adlı eserinde bireylerin bedensel davranışlarının toplumsal ve kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini incelemiştir. Mauss'a göre, habitus, basit bir terim olarak 'alışkanlık' sözcüğünden çok Aristoteles'in belirttiği gibi 'exis', 'yetenek ve 'edinim' anlamlarını ifade etmektedir. Habitus mistik bir alışkanlık anlayışını veya sadece bireylerin taklit davranışlarına göre şekil almaz; aynı zamanda toplumsal yapılar, eğitim sistemleri, zevk anlayışları, moda akımları ve prestij değerlerine göre şekil alır. (Mauss, 2013, s. 512). Bu kavram, bireylerin toplumsal düzenle nasıl uyum sağladığını ve bu düzeni yeniden ürettiğini açıklamaya yöneliktir.

Mauss, habitus kavramını özellikle bedensel teknikler (techniques du corps) üzerinden ele alır. Ona göre, yürüme, oturma, yemek yeme gibi gündelik bedensel davranışlar, toplumsal ve kültürel bağlamlarda öğrenilir ve bu davranışlar bireylerin habitusunu oluşturur. Örneğin, farklı kültürlerde yemek yeme biçimlerinin nasıl değiştiğini inceleyerek, bu davranışların toplumsal normlarla şekillendiğini gösterir (Mauss, 2013, s. 508-512).

Mauss'un habitus kavramı, bireylerin toplumsal normları içselleştirme süreçlerini anlamak için önemlidir. Örneğin, bir toplumda cinsiyet rollerinin öğreniş biçimi ve bu rollerin bireylerin davranışlarını nasıl şekillendirdiği, habitus kavramı üzerinden analiz edilebilir. Mauss'a göre, bireyler bu normları bilinçli bir şekilde öğrenmezler; aksine, bu normlar gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla doğal bir şekilde içselleştirilir (Mauss, 2013, s. 518). Bu süreç, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlar ve bireylerin bu düzenle uyum içinde yaşamalarına olanak tanır.

Sonuç olarak, Mauss'un habitus kavramı, bireylerin toplumsal ve kültürel bağlamlarda nasıl davrandıklarını ve bu davranışların toplumsal düzeni yeniden ürettiğini anlamak için önemlidir. Bu kavram, bireylerin gündelik yaşam pratiklerinin toplumsal

normlarla şekillendiğini gösterir ve bu normların bireyler tarafından içselleştirildiğini açıklar. Mauss'un habitus kavramı, daha sonra Bourdieu gibi düşünürler tarafından geliştirilmiş ve toplumsal yapıların bireyler üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir alan oluşturmuştur.

1.4.TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet kavramı, bireylerin biyolojik cinsiyetlerinden ziyade, toplum tarafından inşa edilen ve atfedilen roller, davranışlar, beklentiler ve normlar üzerinden tanımlanır. Bu kavram, sosyal bilimler alanında önemli bir yer tutmakla birlikte, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir gerçeklik olmadığını, kültürel ve toplumsal bağlamlarda şekillendiğini vurgular. Toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik gibi kategorilerin toplumdaki hiyerarşik yapıları yeniden ürettiğini ve bu yapıların bireylerin yaşam tecrübelerini hangi yönde etkilediğini analiz etmek için kullanılır.

Cinsiyet, yani cins, doğumla belirlenen biyolojik farklılıktır. Toplumsal cinsiyet (gender) ise, daha bebekken dünyaya gelen bireylerin toplumdaki belli başlı sosyal sorumlulukların yüklenmesi ile oluşturulan cinsiyetidir.

Kültürel norm ve değerlere göre belirlenen bireyin kadın ve erkek olma gibi temel nitelikleri, kültürün kuşaktan kuşağa aktarımı ile kadınlık ve erkeklik normlarına uygun davranışlar sergilemelerini gerektirir. Bireye içine doğduğu kültür tarafından kadınlık ve erkeklik normlarının aktarımı, tekrarlanan bir süreç olması nedeniyle, toplumsal cinsiyetin yeniden öğrenildiği ve üretildiğini de göstermektedir (Vargün, 2021b, s.8).

Örneğin kadınların günlük hayatını önemli ölçüde etkileyen menstrüasyon dönemi biyolojik bir olgu olmanın yanında aynı zamanda kültürel bir olgu olarak da karşımıza çıkar. Menstrüasyon döneminde kadınların 'kirlilik' algısı kadınların mekânsal hareketliliklerinin kısıtlanması kadın ve erkeğe yüklenen anlamların fizyolojik özelliklerin ötesinde olduğunu ortaya koyar. (Vargün, 2021a, s.309, 2021b, s.7). Daha doğduğu andan itibaren birbirinden farklı iki cins olarak ayrılan kadın ve erkek, çocukluktan başlayıp yetişkin bireyler olana dek çeşitli cinsiyet rolleri ile donatılırlar. Atfedilen bu roller, aile ve okul kurumlarında küçük yaşlardan itibaren belirli kurallar çerçevesinde davranış halini alması için öğretilir (Connell, 1998). Bu kurallar, giyilen kıyafet, oynanan oyuncak, cinsiyete uygun fiziksel görünüm ve davranışları kapsamaktadır. Toplamların kültürel birikimiyle öğrenerek benimsediği cinsiyet arası

farklılıklar ve bu farklılıklara göre öğretilen davranışlar, çocuklukta kadın ve erkeğe zorunlu olarak aktarılır; bu kalıpların dışındaki davranışlar ise kabul edilmez.

Judith Butler, toplumsal cinsiyetin performatif bir yapıya sahip olduğunu öne sürer. Ona göre, toplumsal cinsiyet, bireylerin tekrarlayan davranışları ve söylemleri aracılığıyla inşa edilen bir olgudur ve bu süreçte cinsiyet kimlikleri sabit değil, sürekli olarak yeniden üretilir (Butler, 1990, s. 25). Bu perspektif, toplumsal cinsiyetin doğal ya da değişmez olmadığını, aksine dinamik ve değişken bir yapıya sahip olduğunu vurgular. Ayrıca, toplumsal cinsiyetin bireysel düzeyde değil, kurumsal ve yapısal düzeylerde de işlediğini gösterir.

Çocukluktan itibaren kadın ve erkeğe uygun görülen roller, gelenekler etrafında gelişir. Erkekten beklenen toplumsal roller, fiziksel görüntüsü ile paralellik gösterir. Güçlü ve sert görünümlü erkeğe, toplum tarafından güç gerektiren işler uygun görülmektedir. Benzer şekilde, kadınların fiziksel görünümüyle ilgili zayıf, güçsüz gibi tanımlamalar yapılmaktadır. Bell, Avustralya Aborjinlerini anlatırken “erkek işi” ve “kadın işi” olarak ayrılan iş dizgesini şöyle tanımlar; çocuk bakımı, çevre temizliği ve ev/yemek işleri kadın işi olarak ayrılırken, erkekler ise toplumun/kabilenin soyunu devamını sağlamak ve kabilenin gelişmesini sağlayan işlerde çalışması beklenmektedir. (Bell’den akt. Vargün, 2021b, s.312). Toplum tarafından uygun görülen iş alanları ve roller, kadın ve erkeğe öğretilir. Bu süreç, “rolün öğrenilmesi” kavramını toplumsallaşma ile bağdaştırır ve kadınlık/erkeklik karakterleri toplumsallaşma ile pekiştirilir (Connell, 1998, s. 79).

Simone de Beauvoir’ın *The Second Sex* (2010) eserinde ortaya attığı “Kadın doğulmaz, kadın olunur” (On ne naît pas femme, on le devient) sözü, toplumsal cinsiyet tartışmalarında devrim niteliğinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu ifade, cinsiyetin biyolojik bir kader olmadığını, aksine toplumsal ve kültürel süreçlerle inşa edildiğini vurgulayarak, feminist teori ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına kaynak oluşturur. Beauvoir’ın bu sözü, kadınlığın doğuştan gelen bir özellik olmadığını, toplum tarafından öğretilen ve dayatılan bir dizi davranış, rol ve beklenti olduğunu savunur. Bu yaklaşım, biyolojik determinizmi reddederek, cinsiyetin toplumsal bir inşa olduğunu ortaya koyar (Beauvoir, 2010, s. 267).

Toplum tarafından kadınlardan umulan beklentiler, sert sınırlarla çizilmiştir. Kadınlar, toplumun belirlediği beklentileri karşılamak zorunda bırakılır. Toplumların

kadınlara biçtiği ve uygun gördüğü yol ise evlilik (Beauvoir, 2010, s. 502). Evlilik içindeki roller ise erkek ve kadın için aynı değildir. Kadınların erkekler gibi esnek sınırları bulunmamaktadır. Erkeklerin daha sosyal bir işleve sahip olup kadınların sadece ev içi ile sınırlandırılması söz konusudur. Ev yaşamı içerisinde toplum tarafından, erkeğin erkeklik rolüne uygun olarak babalık ve egemenlik kurma gibi davranışları sergilemesi beklenir (Beauvoir, 2010, s. 402). Kadının ise eş, çocuk ve akraba gibi sosyal sınırlamalar içerisinde itaatkâr bir davranış sergilemesi beklenir. Tüm bu rol ve davranışlar, kadın ve erkeğe toplumun kültür ve gelenek çerçevesinde şekillenen beklentileri oluşturmaktadır.

Kadınlar, toplumsal cinsiyet (gender) rolleri çerçevesinde sadece hane içi işler ile bağdaştırılmıştır. Kadının rolü, mekân sınırlaması dahilinde ev hizmeti, çocuk bakımı ve yemek yapmak gibi görevler ve roller üzerine çizilmiştir. Evde ücretsiz emek veren ve çalışan kadının ücretli bir işte çalışmasıyla birlikte, kadının kamusal alan ve özel alanda emek verdiği görülmektedir. Ev dışında ücretli işlerde çalışan kadın, dışarısı olarak nitelendirilen ve kamusal alanlarda çalışan kadın olmakla birlikte, ev hizmetinin uzantısı olan alanlarda ücretli olarak çalışmaktadır (Mackenzie, 2002).

Mackenzie'nin üzerinde durduğu ve bir kavramsallaştırma yaptığı “dişil mesleki gettolar”, kadınların düşük statü ve düşük ücretler ile çalıştırıldığı gerçeğidir (2002, s. 253). Dişil mesleki gettolar, belirli mesleklerin veya sektörlerin çoğunlukla kadınlar tarafından yerine getirildiği ve düşük ücretli, düşük statülü veya düşük kariyer fırsatları sunan alanlar olarak tanımlanır. Bu meslekler arasında temizlik, bakım, sağlık hizmetleri, eğitim ve öğretim gibi sektörler yer alır. Dişil mesleki gettolar, kadınların iş hayatında eşitliği sağlamak için bir engel oluşturur. Bu meslekler genellikle daha az ücretli ve daha az kariyer fırsatları sunar, bu nedenle kadınlar bu mesleklerde çalıştıkları süre boyunca daha az para kazanırlar ve daha az yükselirler. Ayrıca bu meslekler genellikle daha az saygınlık taşır ve daha az prestijli olarak kabul edilir. Dişil mesleki gettoların oluşmasının nedeni genellikle cinsiyetçi düşünceler ve ayrımcılıktır. Kadınların belirli mesleklerde çalışmasına izin verilmeyebilir veya cinsiyet kalıplarına göre eğitilirler.

Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetin toplumsal inşasını ve bu inşanın bireylerin yaşamları üzerindeki etkilerini anlamak önemlidir. Bu kavram, cinsiyet eşitsizliklerini görünür kılmak ve bu eşitsizliklerle mücadele etmek için rol oynar.

1.5.RİTÜEL

Ritüeller, yaşanan toplumun kültür birikimiyle oluşmuş unsurlardır. Çeşitli olaylar etrafında gelişen ve belirli amaçlara hizmet eden ritüeller, yaşamın her alanında sık rastladığımız uygulamalardır. Rit, tanım olarak insanların inançları doğrultusunda belirli anlamlar yüklediği ve birliktelik bilinciyle oluşturduğu tekrar eden alışkanlıklar olup, doğaüstü koruma ve korunmaya yönelik uygulamalar olarak açıklanmıştır. Başka bir tanımla ise ritüeller, insanların ortaklaşa anlam atfettikleri geleneksel uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Emiroğlu ve Aydın, 2003, s. 716). Toplumdaki bireylerin uyguladıkları ritüeller, çeşitlilik ve farklılık içermesine karşın, tek bir amaç doğrultusunda birleşirler. Gerçekleştirilen ritüeller, toplumu oluşturan bireyler arasında kuvvetli bağların oluşmasında da önemli bir yere sahiptir. Toplumun tekrarlayarak gerçekleştirdiği ritüel ve uygulamalar, geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurma özelliğini de beraberinde getirmektedir (Karaman, 2010, s. 227).

Durkheim'e göre ritüeller, profan ve kutsal olmak üzere iki farklı temel üzerine dayandırılmaktadır. Profan ritüeller, toplumun belli başlı ihtiyaçlarına (tarım, hayvancılık ve özel günler vb.) cevap olarak geliştirilen ve gerçekleştirilen ritüellerken, kutsal temelli ritüeller ise dini inanışlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Goody, 2018). Kutsal çerçevede gerçekleştirilen ritüellere örnek olarak bir Hristiyan'ın vaftiz töreni, Yahudi'nin Bar Mitzvah töreni veya Hindu'nun Upanayanam töreni gösterilebilir.

İnsanların açıklayamadığı veya anlamlandıramadığı olayları doğaüstü varlıklarla ilişkilendirerek, doğaüstü varlıklardan korunmak amacıyla geliştirdiği ritüel ve uygulamalar, yalnızca ilkel toplumlar ile sınırlandırılmayıp, çeşitli toplumlar tarafından geliştirilip geleceğe taşınan kültürel bütünlerin tortularıdır (Vargün, 2017, s. 1083). Toplumda uygulanan ritüellere bir görev ve sorumluluk yüklenmektedir. Bu görev, toplumları bir arada tutmak için gerekli olan dayanışma ve birlik bilincinin oluşumunu destekler. Durkheim'e göre ritüel toplumsal yapının bir yansımasıdır. Bunun göstergesi olarak ise ritüellerin anlamlı eylemler sonucu oluştuğunu ve bu doğrultuda toplumdaki ilişkiler ile ilişki modellerinin sağlam temellere dayandığını belirtmiştir (Marshall, 2005, s. 623). Ritüeller, uygulandığı topluma göre şekillenip değişiklik gösterebilmektedir.

Ritüeller, toplumsal yaşamın önemli bir parçasını oluşturur ve bireylerin hayatlarındaki önemli dönüm noktalarını işaret eder. Toplumsal bağları güçlendirmek, kültürel kimliği pekiştirmek ve bireylerin toplumsal statülerini yeniden tanımlamak

amacıyla gerçekleştirilir. Ritüeller, geçmişten gelen kültürel mirası gelecek nesillere aktarmanın bir aracı olarak da işlev görür. Bu nedenle, ritüeller, sadece bireysel değil, toplumsal bir öneme sahiptir ve toplumun sürekliliğini sağlamada önemli bir rol oynar.

1.6. GEÇİŞ RİTÜELLERİ

İnsan yaşamında doğum, evlenme ve ölüm gibi üç temel geçiş dönemi bulunmaktadır. Her bir dönem, kendi içinde alt kategorilere ve aşamalara ayrılmıştır ve bu önemli geçişlerin etrafında birçok inanç, gelenek, töre, ritüel, dini ve büyüsel uygulama bir araya gelerek, bu geçişleri kültürel beklentilere ve kalıplara uygun bir şekilde yönlendirmektedir. Bu uygulamaların hepsinin amacı, kişinin yeni durumunu tanımlamak, kutlamak ve bu dönemde maruz kalabileceği potansiyel tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın bir inanca göre, insan bu tür geçiş dönemlerinde zayıf ve olumsuz etkilere karşı daha savunmasız hale gelmektedir (Örnek, 1977, s. 131). Bu nedenle, geçiş dönemlerinde bir araya gelen adetler, gelenekler, törenler ve uygulamalar, belli bir bölgenin geleneksel kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Geleneksel uygulamaların sürdürüldüğü kültürlerde yaşamın tam anlamıyla anlaşılabilmesi için, üç önemli geçiş döneminin sistematik bir şekilde araştırılması gerekmektedir. Bu dönemlerde insanların düşünceleri, tasarımları, tutumları, davranışları, işlemleri ve uygulamaları, yerel farklılıkların ötesinde, evrensel bir nitelik taşımaktadır (Örnek, 1977, s. 131).

Geçiş ritüelleri, kişinin hayatındaki belirli bir dönemden diğerine geçişi kutlamak, korunma ve koruma amacıyla kutsamak için gerçekleştirilen geleneksel ve sembolik adımlardır. Ritüeller, toplumlar tarafından farklı şekillerde tasarlanabilir ve uygulanabilir. Genellikle çocukluktan yetişkinliğe, bekarlıktan evliliğe veya ölümden sonraki yaşama geçiş gibi önemli geçiş dönemlerine uygulanırlar. Ritüeller, özel bir yere sahip olmaları ve toplumsal-kültürel değerlerle ilişkili olmaları nedeniyle belirli bir grup veya toplum için anlam taşırlar.

Ritüeller, insanların hayatındaki önemli dönüm noktalarını çeşitli amaçlar doğrultusunda kutsama, kutlama, sakınma ile birlikte sosyal bağları güçlendirmek ve toplumsal kimliği pekiştirmek için kullanılır. Geçiş ritüelleri, yaşamın farklı evreleri arasındaki geçişlerde uygulanan ritüellerdir. Genellikle belirli bir gelenek veya inanç sistemiyle ilişkilendirilirler. Geçiş ritüelleri, toplumsal kabul görmüş adımlardan oluşan

ve genellikle bireysel veya aile bazında değil, toplumun bir parçası olarak gerçekleştirilirler.

Arnold van Gennep, *The Rites of Passage* (Geçiş Ritüelleri) adlı eserinde, geçiş ritüellerini toplumsal bir düzen içindeki bir bireyin bir statüden diğerine geçişinde izlenen aşamaları ve bu aşamalarda gerçekleştirilen törenleri ifade eden bir kavram olarak tanımlamıştır. Ona göre, geçiş ritüelleri üç aşamadan oluşur: ayrılma, geçiş ve yeniden bütünleşme. Ayrılma aşamasında, birey önceki statüsünden ayrılır ve yeni statüsüne hazırlanır. Geçiş aşamasında, birey önceki statüsünden tamamen koparılır ve yeni statüsüne hazırlanır. Yeniden bütünleşme aşamasında ise birey, yeni statüsüne kabul edilir ve toplumsal bir düzene yeniden entegre edilir (Van Gennep, 1960).

Victor Turner ise, *"The Forest of Symbols"* adlı eserinde, geçiş ritüellerinin toplumsal yapının dışına atılan bireyleri yeniden topluma entegre etmek için kullanılan sembolik bir yolculuk olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, geçiş ritüelleri, toplumun düzenini korumak ve yeni kuşakları eğitmek için gereklidir. Bu ritüeller sırasında sembolik olarak bireylerin hayatlarındaki değişimler temsil edilir ve toplumsal bir kimlik kazanmaları sağlanır (Turner, 1970).

Geçiş ritüelleri, insan yaşamındaki önemli dönüm noktalarını işaret eden ve bu dönemlerde bireylerin toplumsal statülerini yeniden tanımlayan kültürel ve sembolik uygulamalardır. Bu ritüeller, toplumsal düzeni korumak, bireyleri yeni statülerine hazırlamak ve toplumsal kimliği pekiştirmek amacıyla gerçekleştirilir. Van Gennep ve Turner gibi düşünürler, ritüellerin yapısını ve işlevini anlamaya katkıda bulunmuşlardır.

1.6.1. Doğum

Doğum ritüelleri, kültürler arası farklılıkları, toplumsal cinsiyet rollerini, dini inançları ve insan davranışlarını yansıtan zengin ve çeşitli bir ritüeller bütünüdür. Doğum ritüellerinin tarihi, farklı kültürlerde ve coğrafyalarda değişiklik göstermekle birlikte, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Doğum dünyanın her köşesinde olduğu gibi Anadolu insanı da hayatın mutlu bir başlangıcı olarak görmüştür. Dünyaya gözlerini açan her çocuk sadece annesini ve babasını değil bütün eş, dost ve akrabalarını da sevindirmiştir. Her doğum, ailenin sayısını arttırırken ailenin ve akrabaların gücüne de güç katmaktadır. Gücü artan akrabaların da dayanışmaları güçlenmektedir. Özellikle küçük topluluklar ve etnik gruplar nüfuslarının çokluğu nispetinde kendilerini güçlü ve

güvende hissetmektedirler. Eskiden Anadolu'da yaşayan ailelerin, çok çocuk sahibi olmak istemeleri gücü ancak bu şekilde elde edecekleri inancından kaynaklanmaktaydı. Anadolu'da çocuğun "Ocağı tüttürmesi" ifadesi ailenin devamı için çocuğun ne kadar önemli olduğunu anlatması bakımından da önemlidir. Diğer bir yönden çocuk, kadının aile ve toplum içindeki yerini sağlamlaştırır. Çocuk sahibi olan baba geleceğe daha güvenle bakabilmekte, akraba çevresinde ise babanın saygınlığı artmaktadır (Örnek, 1977, s. 131). Toplumda çocuğu olmayan kadın ve erkek yoğun bir sosyal baskıya maruz kalmaktadırlar. Kadına toplum karşısında bütün olma babaya güven verme, akrabalara ise güç kazandırma ve hayatın başlangıcı olma özellikleri taşıması açısından doğum, herkes için büyük önem taşımaktadır (Topçu, 2019, s. 11).

Doğum, genellikle büyük bir sevinçle karşılanan bir olay olarak kabul edilir. Bu olay, toplum içinde ebeveynlere olan saygı ve takdiri artırır. Yeni doğan her çocuk, sadece kendi anne ve babasını değil, geniş aile üyelerini, komşuları ve hatta soy ve sopunu sevindirir. Çünkü her ailenin yeni bir üyesiyle birlikte akrabalarının sayısı artar. Bu durum, toplumun bütününe etkileyen bir sevincin yayılmasına ve bir araya gelmesine olanak sağlar (Artun, 2005, s. 134).

Hamilelik ve doğum törenleri genellikle bir bütün halinde ele alınır. İlk ritüeller, gebe kadını toplumdan, aile grubundan ve hatta bazen cinsiyetinden ayırmayı içerir. Bunları, gebeliğin kendisiyle ilgili ve bir geçiş dönemi olarak kabul edilen ritüeller takip eder. Son olarak, kadını daha önce ait olduğu gruplara yeniden entegre etmeyi veya toplumda bir anne olarak yeni konumunu belirlemeyi amaçlayan doğum ritüelleri gerçekleşir. Bu durum, özellikle kadın ilk çocuğunu veya bir oğlunu doğurduğunda daha belirgindir (Gennep, 1960, s. 41).

Ritüeller arasında, hamilelik ve doğum sürecindeki ayrılma ritüelleri detaylı şekilde incelenmiştir. Özellikle kadınların özel kulübelere veya evin belirli bir bölümünde inzivaya çekilme geleneklerine; diyet, lüks ve cinsel tabulara ve arınma ritüellerine odaklanılmıştır. Bu ritüeller, bazı durumlarda tabuların kaldırılmasını, diğerlerinde ise yeniden uyum sağlanmasını amaçlar. Hamileliğin başlangıcında, bir kadın ya kirli ve tehlikeli olarak kabul edilir ya da hamileliğinin onu fizyolojik ve sosyal olarak anormal bir duruma soktuğu düşünülerek tecrit edilir. Bu nedenle, ona hasta veya yabancıymış gibi davranılması oldukça doğal karşılanır (Gennep, 1960, s. 41).

Doğum ritüelleri, hamilelik, doğum ve lohusalık gibi kadının yaşadığı geçiş dönemlerinde onu korumak, desteklemek, kutsamak ve yeni durumuna uyum sağlamasını sağlamak için uygulanan dinsel, büyüsel veya geleneksel uygulamalardır. Doğum ritüelleri, kadının üretkenliğini, doğurganlığını ve anneliğini simgeleyen önemli sembollerdir. Aynı zamanda, doğan çocuğun topluma kabul edilmesi, cinsiyetinin belirlenmesi, isminin verilmesi ve sağlıklı büyümesi için de çeşitli ritüeller yapılır. Doğum ritüelleri, kadının ve çocuğun yaşamını etkileyen doğaüstü güçlere karşı da bir savunma mekanizması olarak işlev görür.

Doğumla ilgili araştırmaların çoğunda ritüel evrelerin temel düzenlemesi doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç aşamalı bir şekilde incelenmiştir. Söz konusu aşamaların amaçlarını fonksiyonel açıdan şöyle sınıflandırmaktadır: Birinci aşama kadını ve çocuğunu doğuma hazırlamayı; ikinci aşama, doğumun kolay ve emniyetinin sağlanmasını; üçüncü aşama ise lohusa ve çocuğunu emniyet altına almak ve onları topluma girebilecek hâle getirmeyi amaçlar (Acıpayamlı, 1974, s. 135).

1.6.2. Evlilik

Evlilik, geleceğe faydalı bir nesil yetiştirmeyi ve ailelerin dayanışma içinde geçimlerini sağlamayı amaçlayan çiftler arasında kurulan dini ve hukuki bir bağıdır. Toplum varlığını sürdürebilmek için, evlilik, aile ve akrabalık grupları gibi düzenli ve işlevsel yapılara ihtiyaç duyar ve bu yapılar aracılığıyla sistematik bir şekilde onaylanmış yeni üyeleri bünyesine katar. Bu bağlamda, toplumun devamlılığını sağlamada aile ve evlilik kurumu gibi yapılar, önemli bir yere sahiptir (Fichter'dan akt. Yolcu, 2014, s. 195).

Evlenme, yaşamın ikinci önemli geçiş dönemini oluşturur ve hem kadının hem de erkeğin sosyalleşme sürecinde etkilidir. Bu süreç, aileler arasındaki dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkileri şekillendirir. Evlilik, bu etkileyici özellikleri nedeniyle her zaman ve her toplumda önemli bir olay olarak kabul edilmiştir. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, evlilik kurumuna evrensel bir nitelik kazandırmaktadır. Dünyanın her yerinde, evliliğin her aşaması, içinde bulunduğu kültürün yansıttığı belirli kurallar ve kalıplar çerçevesinde gerçekleşir. Özellikle törenler, gelenekler ve görenekler açısından evlilik, toplum içerisinde çeşitli ritüellerle kutlanan bir olgudur (Örnek, 1977, s. 185).

Ailenin temelini oluşturan evlilik, her toplumda farklı uygulamalar ve süreçler gerektiren bir olgudur. Bu süreçte, cinsel dürtülerin tatmini, birlik oluşturma, toplumsal sorumlulukları artırma ve birey ile toplum arasındaki ilişkileri sürdürme gibi hedefler ön plandadır. Evlilik, insan yaşamındaki önemli geçiş dönemlerinden biri olarak kabul edilir ve bu aşama, çeşitli ritüeller ve geleneksel uygulamalarla desteklenir. Bu ritüeller ve uygulamalar, evlilik kurumunun güçlenmesine ve toplumsal bağların pekiştirilmesine önemli bir katkı sağlar (Yolcu, 2014, s.195).

Evlilik ritüelleri, insan toplumlarının en eski ve en yaygın kültürel uygulamalarından biridir. Bu ritüeller, bireylerin toplumsal statülerindeki değişimini göstermek, aile bağlarını güçlendirmek ve toplumsal düzeni yeniden üretmek amacıyla gerçekleştirilir. Evlilik ritüelleri, toplumdan topluma farklılık gösterse de temelde benzer işlevlere sahiptir: bireylerin yeni rollerini tanımlamak, toplumsal bağları pekiştirmek ve kültürel değerleri aktarmak.

Evlilik ritüelleri, genellikle üç temel aşamadan oluşur: ayrılma, geçiş ve yeniden bütünleşme. Arnold van Gennep, *The Rites of Passage* (Geçiş Ritüelleri) adlı eserinde, bu aşamaları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrılma aşamasında, bireyler evlenmeden önceki statülerinden ayrılır ve yeni bir role hazırlanır. Geçiş aşamasında, bireyler belirsiz bir durumda kalır ve bu süreçte çeşitli ritüellerle yeni rollerine hazırlanır. Yeniden bütünleşme aşamasında ise, bireyler topluma yeni statüleriyle kabul edilir (Gennep, 1960, s. 21).

Evlilik ritüelleri, toplumsal düzeni korumak ve yeni kuşakları eğitmek için kullanılır. Evlilik ritüelleri, bireylerin toplumsal rollerini tanımlar ve toplumsal kimliklerini pekiştirir. Örneğin, birçok toplumda evlilik törenleri, gelin ve damadın ailelerini bir araya getirerek, toplumsal bağları güçlendirir. Bu törenler, kültürel değerlerin ve geleneklerin nesilden nesile aktarılmasını sağlar (Turner, 1969, s. 95).

Evlilik ritüelleri, insan toplumlarının en önemli kültürel uygulamalarından biridir. Bu ritüeller, bireylerin toplumsal statülerindeki değişimi işaretlemek, aile bağlarını güçlendirmek ve toplumsal düzeni yeniden üretmek amacıyla gerçekleştirilir. Evlilik ritüelleri, toplumdan topluma farklılık gösterse de temelde benzer işlevlere sahiptir: bireylerin yeni rollerini tanımlamak, toplumsal bağları pekiştirmek ve kültürel değerleri aktarmak. Bu nedenle, evlilik ritüelleri, toplumsal ve kültürel yaşamın önemli bir parçasıdır ve toplumun sürekliliğini sağlamada önemli bir rol oynar.

1.6.3. Ölüm

Ölüm, her insanın yaşadığı yaşamın son aşamasıdır ve tüm toplumlar da derin bir etki yaratır. Ölüm ritüelleri ise, bireylerin bu gerçekle başa çıkmasına, kaybın toplumsal olarak kabul görmesine ve ölen kişinin ruhunun huzura kavuşmasına yardımcı olan kültürel uygulamalardır. Bu ritüeller, toplumdan topluma farklılık gösterse de temelde benzer işlevlere sahiptir: kaybı anlamlandırmak, yas sürecini yönetmek ve toplumsal bağları güçlendirmek.

Ölüm ritüelleri, toplumsal düzeni korur ve yas sürecini yönetir. Ölüm ritüelleri, bireylerin kayıpla başa çıkmalarına yardımcı olur ve toplumsal bağları güçlendirir. Örneğin, birçok toplumda cenaze törenleri, ölen kişinin ailesini ve arkadaşlarını bir araya getirerek, toplumsal dayanışmayı artırır. Bununla beraber kültürel değerlerin ve geleneklerin nesilden nesile aktarılmasını sağlar (Turner, 1969, s. 95).

Hayatın son geçiş aşaması olan ölüm, insan yaşamını sona erdiren nihai bir olgudur. Tıpkı doğum ve evlilik gibi, ölüm de birçok inanış, adet, örf, ritüel ve törenle çevrelenmiştir. Bu uygulamalar, toplumun benimsediği kültür tarafından şekillenir ve ölümle ilgili olgular genellikle üç ana kategoride toplanır.

Birinci kategori, ölen kişinin "öte dünyaya geçişini" kolaylaştırmaya ve orada huzur bulmasını sağlamaya yönelik uygulamalardan oluşur. İkinci kategori, ölen kişinin geri dönüşünü engellemek ve geride kalanlara zarar vermesini önlemek amacıyla gerçekleştirilen eylemleri içerir. Üçüncü kategori ise, ölen kişinin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını iyileştirmek, sarsılan toplumsal düzeni yeniden tesis etmek ve yas tutan bireylerin topluma yeniden entegre olmalarını sağlamak için yapılan uygulamalardır.

Ölüm, herkes için kaçınılmaz bir gerçek olduğundan, dünyanın her yerinde ölümle ilgili ritüeller ve uygulamalar evrensel bir karakter kazanmıştır. Bununla birlikte, coğrafi ve kültürel farklılıklar, toplumların ölüme bakış açısını çeşitlendirirken, aynı zamanda konuyla ilgili şaşırtıcı benzerliklerin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu benzerlikler, insanlığın ölüm karşısında ortak duygular ve ihtiyaçlar taşıdığını göstermektedir (Örnek, 1977, s. 207).

Ölüm ritüelleri, genellikle üç temel aşamadan oluşur: ayrılma, geçiş ve yeniden bütünleşme. Arnold van Gennep, *The Rites of Passage* (Geçiş Ritüelleri) adlı eserinde; Ayrılma aşamasında, ölen kişinin toplumdaki statüsü sona erer ve beden ile ruh arasındaki

bağ kopar. Geçiş aşamasında, ölen kişinin ruhu, öbür dünyaya geçiş sürecindedir ve bu süreçte çeşitli ritüellerle desteklenir. Yeniden bütünleşme aşamasında ise, ölen kişinin ruhu huzura kavuşur ve toplum, yeni bir dengeye ulaşır (Gennep, 1960, s. 146).

Ölüm ritüelleri, toplumsal cinsiyet rollerini de şekillendirir. Örneğin, birçok toplumda kadınlar, yas tutma sürecinde daha aktif bir rol oynar. Bu süreçte, kadınlar genellikle ağıtlar yakarak, ölen kişinin hayatını anlatır ve yas sürecini yönetir. Erkekler ise, genellikle cenaze törenlerinin organizasyonu ve ölen kişinin bedeninin defnedilmesi gibi işlerle ilgilenir.

Ölüm ve ölüm ritüelleri, insan toplumlarının en önemli kültürel uygulamalarından biridir. Bu ritüeller, bireylerin kayıpla başa çıkmalarına, toplumsal bağları güçlendirmelerine ve kültürel değerleri aktarmalarına yardımcı olur. Ölüm ritüelleri, toplumdan topluma farklılık gösterse de temelde benzer işlevlere sahiptir: kaybı anlamlandırmak, yas sürecini yönetmek ve toplumsal düzeni korumak. Bu nedenle, ölüm ritüelleri, toplumsal ve kültürel yaşamın önemli bir parçasıdır ve toplumun sürekliliğini sağlamada önemli bir rol oynar.

1.7.EŞİK KAVRAMI

“Eşik” kavramı, hem fiziksel hem de metaforik anlamları olan bir kavramdır. Fiziksel anlamda, eşik, bir mekânın girişini veya çıkışını işaret eden yapısal bir unsur olarak tanımlanabilir. Örneğin, bir evin kapısının hemen altındaki eşik, iç ve dış mekânlar arasındaki sınırı belirler. Ancak eşik kavramı, bu fiziksel tanımın ötesine geçerek, sosyolojik, antropolojik ve psikolojik bağlamlarda da kullanılır. Bu bağlamlarda eşik, bir durumdan diğerine geçişi, bir sınırı veya bir dönüşüm anını ifade eder.

Victor Turner, eşik kavramını antropolojik bir perspektifle ele alarak, bu kavramı “liminalite” (eşiksel durum) teorisi çerçevesinde incelemiştir. Turner’a göre, eşik, bireylerin toplumsal statülerinin belirsizleştiği ve geçiş süreçlerinin yaşandığı bir ara durumu ifade eder (Turner, 1969, s. 95). Örneğin, ergenlik dönemi, evlilik törenleri veya inisiyasyon ritüelleri gibi geçiş süreçlerinde bireyler, eşiksel bir durumda bulunurlar. Bu durumda, bireyler ne eski statülerini tamamen korurlar ne de yeni statülerine tamamen geçiş yaparlar. Eşik, bu belirsizliğin ve dönüşümün yaşandığı bir ara alandır.

Eşik kavramı, kelime anlamı olarak en bilinen haliyle ev ve dışarıyı ayırmak amacıyla oluşturulan yüksekliğe verilen isimdir. Kapı eşiği, hem mahremiyet sınırını çizmek hem

de evi çeşitli tehlikelerden (örneğin hayvanlar) korumak amacıyla oluşturulur. Çeşitli anlamlara gelen eşik, basamak anlamını da taşımakla birlikte zamanla kapı ile ilişkilendirilmiştir. Eşik, ev ile ilişkisinin dışında, “eşik evresi” olarak tanımlanmakta ve bir evreden başka bir evreye geçiş olarak kabul töreni kapsamında “dönem eşiği” olarak da bilinir (Marshall, 2005, s. 208). Eşik, başka bir deyişle, bir sonraki dönem veya seviyeye gelmeden önceki son evre olarak değerlendirilir. Hayatın önemli dönemlerinin bir eşik olduğu söylenebilir. Örneğin bir kadın için evlilik bir eşik iken, erkek için ise askerlik dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, insanların kriz, bunalım, ağrı ve bunalım eşikleri örnek gösterilebilir (Türkyılmaz, 2019, s. 151-162).

Eşik kavramının kelime olarak farklı fakat birbiriyle bağlantılı çeşitli anlamları olmasına karşın, eşik kültü ve eşik simgesine atfedilen bir kutsiyet ve inanışlar silsilesi bulunmaktadır. Eşik kavramının kapı ile bağlantısına ek olarak, bir geçiş eşiği olarak değerlendirilip, insanların bir durumdan başka bir duruma geçişte geldiği son hal olarak ele alınabilir. Bu kapsamda, insanların eşiğinde olduğu durumları evlilik, askerlik ve doğum gibi geçiş dönemlerine bakacak olursak; bir kadının evlenmesi, onun kadınlığa geçişinin eşiği olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda, düğün sırasında kadının gelin geleceği evin eşiğinde yumurtaya basıp kırması, kapı eşiğinde koyun kesip kan akıtmanın altında, o eşiği kutsallaştırıp kadının eşiği geçtikten sonra eve çocuk, huzur ve bereket getireceği inancı yatmaktadır.

Eşik kavramı, bu şekilde hem fiziksel hem de sembolik anlamlarıyla insan hayatının önemli dönüm noktalarını işaret eder. Bu kavram, bireylerin yaşamlarındaki geçiş süreçlerini anlamak ve bu süreçlerin toplumsal ve kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini analiz etmek için önemli bir araçtır. Eşik, sadece bir mekânsal sınır değil, aynı zamanda bir varoluşsal ve toplumsal dönüşümün simgesidir.

1.8.GÖÇ

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerle gerçekleşen önemli bir sosyal hareketlilik ve değişim sürecini beraberinde getirmektedir. Göç, sadece nedenleriyle değil, sonuçlarıyla da toplumlar üzerinde derin etkiler bırakan çok boyutlu bir olgudur. Tarih boyunca savaşlar, çatışmalar, siyasal baskılar ve ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle insanlar göç etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle günümüzde, küreselleşmenin etkisiyle göç olgusu daha da karmaşık bir hal

almış ve uluslararası boyutta önemli bir konu haline gelmiştir (Üstün ve Vargün, 2022, s. 76).

Göç, bireylerin veya grupların yaşadıkları yerden başka bir yere kalıcı veya yarı kalıcı olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Bu yer değiştirme, uluslararası sınırları aşabileceği gibi, bir ülke içinde de gerçekleşebilir. Göç, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, ekonomik göçmenler ve diğer nüfus hareketlerini kapsayan geniş bir kavramdır (Perruchoud ve Redpath, 2009, s. 22).

Göç olgusu, göç alan ve göç veren toplumları etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Everett S. Lee (1966), göçü genel olarak kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak tanımlarken, göçün nedenlerini açıklamak için itme-çekme teorisini öne sürmüştür. Bu teoriye göre, göç sürecinde hem mevcut yaşanılan yerin itici faktörleri (savaş, yoksulluk, siyasi baskılar gibi) hem de gidilecek yerin çekici faktörleri (ekonomik fırsatlar, güvenlik, özgürlük gibi) göç kararını etkilemektedir (Lee, 1966, s. 50). Castles ve Miller (1998) göçün nedenlerini açıklarken, düşük gelir, ekonomik fırsatların yokluğu ve politik baskıları itici faktörler olarak; yüksek kazanç, iş gücü talebi ve politik özgürlükleri ise çekici faktörler olarak değerlendirmektedir (s. 20-21).

Göç, sadece fiziksel bir hareketlilik değil, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları da olan bir olgudur. Göçmenler, gittikleri yere sadece kendilerini değil, kültürel değerlerini, inançlarını ve sosyal bağlarını da taşırlar. Bu nedenle göç, göç alan toplumların demografik, ekonomik ve kültürel yapısını da derinden etkilemektedir (Üstün ve Vargün, 2022, s. 77).

Göç türleri, nedenlerine, süreçlerine ve sonuçlarına göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. İç göç, bir ülke sınırları içinde gerçekleşen yer değiştirme hareketi iken, dış göç ise bir ülke sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yerleşme sürecidir. Ayrıca göçler, zorunlu göç (savaş, çatışma, doğal afetler gibi nedenlerle) ve gönüllü göç (ekonomik fırsatlar, eğitim gibi nedenlerle) olarak da ayrılabilir (Kaygalak, 2009, s. 10-13).

Göçmen ağları, göç sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Akrabalık, arkadaşlık ve aile bağları gibi sosyal ağlar, göçmenlerin göç kararını almalarında, gidecekleri yeri belirlemelerinde ve yeni yerleşim yerlerine uyum sağlamalarında etkili olmaktadır. Göçmen ağları, göçmenlerin yeni bir ülkede yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan bilgi, iş bulma ve sosyal destek gibi kaynakları sağlamaktadır (Castles ve Miller, 2008, s.

37). Özellikle ilk göç eden öncü göçmenler, daha sonra gelen göçmenler için bir rehber rolü üstlenmekte ve göç sürecini kolaylaştırmaktadır (Yalçın, 2004, s. 52-53).

Göç, sadece fiziksel bir yer değiştirme değil, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları olan karmaşık bir olgudur. Göçmenler, gittikleri yere kültürel değerlerini ve sosyal bağlarını da taşırlar. Bu nedenle göç, göç alan toplumların demografik, ekonomik ve kültürel yapısını derinden etkilemektedir. Göçmen ağı, göç sürecinde önemli bir rol oynayarak, göçmenlerin yeni bir ülkede yaşamlarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır (Üstün ve Vargün, 2022, s. 84).

2. BÖLÜM

SÜRYANİLER

2.1.SÜRYANİLER

Günümüzde Türkiye, Irak, İran, Suriye, Lübnan, Hindistan gibi çeşitli yerlere yerleşmiş olan Süryanilerin tarihi, M.Ö. 3500 yıllarına kadar uzanmaktadır. Süryanilerin Mezopotamya'ya verdikleri "Beth-Nahrin" ismi, bu bölgelere yerleşmiş olanların 5500 yıllık tarihi geçmişlerini yansıtmaktadır (Keşke, 2010, s. 7).

Süryaniler, Hristiyanlığı benimsemeleriyle birlikte siyasi alanda önemli ölçüde varlıklarını kaybetmiş ve tarih sahnesinde bu dini sadık bir şekilde savunan bir toplum olarak yer almaya başlamışlardır. Süryanilerin kökenine ilişkin olarak, etnik kökenlerinden ziyade Süryanilerin geleneklerine uygun olarak dini hizmetlerini yerine getiren ve bu süreçte geleneklerine bağlı kalan kiliseler ve kilise üyeleri ön plana çıkmaktadır (Özcoşar, 2006, s. 27).

Süryanilerin sosyal hayatı ve siyasi yapılanmaları yerine kilise tarihleri öncelikli olarak ele alınmıştır. Ancak zamanla kiliseler arasında siyasi ve diğer nedenlerden kaynaklanan bölünmeler ortaya çıkmıştır. Bu durum, Süryanileri etkilemiş ve birliklerini zorlaştırmıştır (Güçlü, 2020, s. 11). Yapılan bilimsel araştırmaların artması ve yeni arkeolojik buluntular gibi faktörler, Süryaniler hakkındaki farklı görüşleri daha da karmaşık hale getirmektedir (Er, 2018, s.19).

Her toplumda olduğu gibi, Süryaniler de kültürel farklılıkların yaşandığı ve bu farklılıklar temelinde şekillenen bir yaşam modeli bulunmaktadır. Bu yaşam modeli, Süryanilerde dini temel üzerine şekillenerek ortaya çıkmaktadır. Süryani kültüründe, bu ortak eylemler, ortak dini imgelerle gerçekleştirilir ve Süryaniler ortak duyguları paylaşarak kültürlerini inşa ederler.

2.2.SÜRYANİLER VE DİN

Süryani Hristiyanlığının kökenleri, antik Edessa kentine (bugünkü Şanlıurfa) kadar uzanmaktadır. Edessa, Süryaniler için hem dini hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Kentin Hristiyanlaşması, Abgar efsanesiyle başlamıştır. Bu efsaneye göre,

Edessa Kralı Abgar Ukkama, İsa'nın mucizelerini duyarak ona bir mektup yazmış ve İsa'yı kentine davet etmiştir. İsa, bu daveti kabul etmemiş ancak göğe yükselişinden sonra öğrencisi Addai'yi (Thaddeus) Edessa'ya göndermiştir. Addai, kralı iyileştirmiş ve birçok Edessalıyı Hristiyanlığa döndürmüştür. Bu olay, Süryani kilisesinin havarilere dayandığını ve dolayısıyla apostolik bir kökene sahip olduğunu göstermektedir (Öztemiz, 2012, s. 14).

Edessa'nın Hristiyanlaşması, iki önemli metinde betimlenmiştir: Eusebius'un *Historia Ecclesiastica* (Kilise Tarihi) ve *Doctrina Addai* (Addai'nin Öğretisi). Bu metinler, Edessa'daki Hristiyanlığın erken dönemlerine ışık tutmaktadır. Eusebius, Edessa'nın Hristiyanlaşmasını kent arşivlerine dayandırarak anlatırken, *Doctrina Addai* ise bu süreci daha detaylı bir şekilde ele almaktadır. Her iki metin de, Süryani kilisesinin havarilere dayandığını vurgulamakta ve bu durum, Süryaniler için büyük bir önem taşımaktadır (Öztemiz, 2012, s. 15).

Süryani Hristiyanlığı, Bizans İmparatorluğu'nun resmi kilisesinden farklı bir yol izlemiştir. Bu farklılık, sadece teolojik değil, kültürel ve dilsel açıdan da kendini göstermektedir. Süryani kilisesi, Helenistik dünyadan farklı olarak, Sami kökenli bir çevrede şekillenmiştir. Bu durum, Süryani Hristiyanlığının kendine özgü bir kimlik kazanmasına neden olmuştur. Özellikle Süryani dilinin kullanımı, bu kimliğin önemli bir parçasıdır. Süryanice, hem ibadet dili hem de edebi bir dil olarak kullanılmış ve Süryanilerin bağımsız bir kimlik kazanmasında önemli bir rol oynamıştır (Öztemiz, 2012, s. 17).

Süryani kilisesi, 4. ve 5. yüzyıllarda yaşanan kristolojik tartışmalara dahil olmuştur. Bu tartışmalar, özellikle İsa'nın tanrısal ve insani doğası üzerine odaklanmıştır. Nestorius, İsa'nın iki doğasını (tanrısal ve insani) vurgularken, Aleksandria'lı Kiril, İsa'nın tek bir doğası olduğunu savunmuştur. 431 yılında toplanan Efes Konsili'nde Nestorius'un öğretisi reddedilmiş ve Kiril'in monofizit görüşü ön plana çıkmıştır. Ancak, bu karar, Süryani kilisesi içinde büyük bir bölünmeye neden olmuştur. Süryani kilisesi, monofizit görüşü benimseyerek Bizans'ın resmi kilisesinden ayrılmış ve kendi bağımsız kilise hiyerarşisini oluşturmuştur (Öztemiz, 2012, s. 16).

Süryani Ortodoks Kilisesi'nin oluşumu, 6. yüzyılda Yakup Baradai'nin çabalarıyla gerçekleşmiştir. Yakup Baradai, monofizit inancını korumak için gizlice piskoposlar atamış ve Süryani kilisesinin bağımsız bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Bu dönemde,

manastırlar, Süryani Hristiyanlığının korunmasında önemli bir rol oynamıştır. Manastırlar, hem dini eğitimin merkezi hem de Süryani kimliğinin korunduğu yerler olmuştur (Öztemiz, 2012, s. 18).

2.3.GÖÇ VE RİTÜELLER

Göç, insanlık tarihi boyunca önemli bir olgu olmuştur ve bu olgu, özellikle Süryaniler gibi etnik ve dini gruplar için çeşitli sosyal, kültürel ve politik dinamikleri beraberinde getirmiştir. Türkiye'deki Süryaniler, Mardin, Midyat, İdil, Nusaybin il ve ilçeleri ağırlıkta olarak ülkenin farklı yerlerinde yaşamaktadırlar. 20. yüzyılın başlarından itibaren yaşanan göçler, bu topluluğun demografik yapısını ve kültürel varlığını derinden etkilemiştir.

Göç sürecini etkileyen temel faktörler, iten nedenler ve çeken nedenler olarak ikiye ayrılmaktadır. İten nedenler, göçün kaynağındaki bölgede yaşamı zorlaştıran unsurlardan oluşur. Bunlar; bölgede yaşanan savaşlar, kıtlık, doğal afetler, terör olayları, siyasi krizlerin yanı sıra kötü yaşam koşulları, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, işsizlik vb. sayılabilir. Çeken nedenler ise göç edilen bölgenin bireylere sunduğu avantajlar ile ilgilidir. Bu avantajlar arasında yaşam özgürlüğü, bireysel eşitlik, eğitim, sağlık ve barınma alanlarındaki gelişmiş yaşam standartları, sosyo-ekonomik fırsatlar yer almaktadır (Adıgüzel,2016, S.18-19).

Süryanilerin yaşadığı bölgeler, 1950-2000'li yıllar arasında itici faktörlerin yoğun olduğu bölge konumundaydı. Yaşanılan bölgelerdeki göç, çeşitli nedenlere bağlı olsa da işçi göçlerinin yanı sıra, Süryanileri etkileyen ve zorunlu göçe yol açan temel sebepler, bireylerin maruz kaldığı olumsuz koşullardır. Süryanilerin bulundukları bölgelerden göç süreçleri başta Almanya, İsviçre ve Hollanda olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine doğru olmuştur.

Göç olgusu, bireylerin ve toplulukların yaşamlarında köklü değişimlere neden olan bir süreçtir. Bu değişim, özellikle ritüeller üzerinde belirgin bir etki yaratır. Göç eden topluluklar, yeni bir coğrafyada yaşamaya başladıklarında, ritüellerini sürdürme çabaları ile yeni çevreye uyum sağlama gerekliliği arasında bir denge kurmak zorunda kalırlar. Bu durum, ritüellerin dönüşümüne, yeniden yorumlanmasına veya tamamen kaybolmasına yol açabilir. Süryanilerin, 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı iç ve dış göçler demografik yapılarını değiştirmiş, ritüellerin icra edildiği mekânların ve katılımcıların

sürekliliğini sekteye uğratmıştır. 1993 yılında yaşanan göç nedeniyle Süryanilerin sayısı azalmış, bu da kiliselerde düzenlenen ayinlerin dönüşümlü olarak farklı mekânlarda yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, ritüellerin bağlamından kopmasına ve mekânsal hafızanın zayıflamasına yol açmıştır. Göç eden bireyler, yeni yerleşim yerlerinde ritüelleri sürdürme çabası içinde olsalar da fiziksel mekânların yokluğu ritüellerin orijinal işlevlerini yerine getirmesini güçleştirmiştir (Pekasil, 2016, s.43).

Göç, Süryanilerin ritüellerini hem mekânsal hem de içeriksel olarak dönüştürmüştür. Göç, insanların geçmişten beri uyguladığı ritüellerin sürekliliğini bozmuş ve geleneğin yeniden inşasını gerektirmiştir. Ancak bu süreç, ritüellerin kimlik koruyucu işlevini tamamen ortadan kaldırmamış, aksine yeni formlarla sürdürülebilir kılınmıştır. Özellikle "vekil hafıza" olarak tanımlanan din adamlarının liderliğinde, ritüellerin adaptasyonu sayesinde kültürel belleğin canlı tutulduğu görülmektedir. Göçün ritüellere etkisi, bir yandan geleneksel pratiklerin aşınmasına yol açarken, diğer yandan yaratıcı yeniliklerle cemaatin devamlılığını sağlamıştır (Pekasil, 2016, s.54).

Göç, ritüellerin dönüşümü, yeniden yorumlanması veya kaybolması gibi çeşitli sonuçlara yol açabilen bir süreçtir. Bu süreçte, ritüeller hem kültürel kimliğin korunmasında hem de yeni çevreye uyum sağlamada önemli bir rol oynar. Toplulukların kolektif hafızasını ve kimliğini korumalarına yardımcı olur. Ancak, göç edilen toplumun kültürel normları, yasal düzenlemeleri ve sosyal yapısı ritüellerin uygulanmasını zorlaştırabilir. Göç sürecinde bazı ritüeller tamamen kaybolabilirken, bazıları yeniden canlandırılabilir. Kaybolma, genellikle genç nesillerin ritüellere olan ilgisinin azalması ve yeni kültürel normlara uyum sağlama çabaları sonucunda gerçekleşir. Öte yandan, bazı topluluklar, kimliklerini korumak amacıyla unutulmaya yüz tutmuş ritüelleri yeniden canlandırabilir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırma, İdil’de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerinin inşasını ele almaktadır. Süryaniler geleneksel ve dini ritüelleriyle dikkat çeken, köklü bir geçmişe sahip topluluk olup, geçiş ritüelleri (doğum, evlilik ve ölüm) toplumsal yapıyı pekiştiren önemli pratikler içermektedir. Bu bağlamda, araştırma, geçiş ritüellerinde kadın ve erkek rollerinin nasıl şekillendiğini, hangi pratiklerle sürdürüldüğünü incelemektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı, İdil ilçesinde yaşayan Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerinin şekilleniş biçimlerini ortaya koymaktır. Araştırmada geçiş ritüellerinin ilk aşaması olan doğum süreci merkeze alınmakta, bu süreç insan yaşamının başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada, Süryanilerin yaşam döngüsündeki önemli geçiş evrelerinden olan doğum, evlilik ve ölüm dönemlerinde uygulanan ritüellerin, kültürel temelleri incelenmekte, kadın ve erkek bireylerin üstlendikleri rolleri ve bununla birlikte, toplumsal cinsiyet kimliklerinin geçiş süreçlerinde nasıl inşa edildiği ya da dönüşüme uğradığını incelemektedir.

3.3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada, İdil ilçesinde yaşayan Süryanilerin geçiş ritüelleri bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiğini anlamak ve betimlemek amacıyla, nitel bir araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalar, bireylerin yaşam dünyalarını, anlamlarını ve deneyimlerini kendi bağlamı içinde derinlemesine anlamayı amaçlayan esnek, yoruma açık ve bağlamsal analizlere dayalı araştırma türleridir (Merriam, 2009). Bu çerçevede, toplumsal olguların bireylerin gündelik yaşantılarında nasıl deneyimlendiği ve anlamlandırıldığı, sadece nicel verilerle değil; gözlem, görüşme ve katılım gibi nitel tekniklerle anlaşılabilir hale gelir (Denzin ve Lincoln, 2005). Bu

bağlamda, çalışmanın öznesi olan Süryanilerin geçiş ritüellerine dair semboller, roller ve davranış kalıpları, gözle görülür pratiklerin yanında kültürel olarak inşa edilen ve toplumsal düzlemde yeniden üretilen yapılarıdır.

İdil’de yapılan bu çalışmada araştırmacı derinlemesine görüşmeler ve katılım yoluyla Süryanilerin geçiş ritüellerine içeriden bir bakış geliştirilmiştir. Süreçte sadece belirli ritüel törenlere değil, günlük yaşamın geçtiği ev, kilise, sokak ve taziye evi gibi mekânlara da dâhil olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin ne şekilde ifade edildiği gözlemlenmiştir. Bu gözlemler, topluluğun cinsiyet normlarını, kadın ve erkek rollerine ilişkin ritüel yüklemelerini ve sembolik uygulamalarını anlamak açısından veri sağlamıştır. Bu çalışmada geçiş ritüelleri esnasında gözlenen toplumsal cinsiyet temsilleri betimlenmiş, ortaya çıkan veriler ışığında yorumlamalar yapılmıştır.

3.3.1. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci şu aşamalardan oluşmaktadır:

- ✓ Araştırmaya başlamadan önce, Süryanilerin geçiş ritüellerine ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Bu süreçte, geçiş ritüelleri ve toplumsal cinsiyet çalışmalarıyla ilgili kaynaklar incelenmiştir.
- ✓ Derinlemesine görüşmeler, Süryanilerin içerisindeki farklı yaş ve cinsiyet gruplarından bireylerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, ritüellerin anlamı, ritüellere katılım süreçleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımı üzerine sorular yöneltilmiştir.
- ✓ Gözlem sürecinde ise düğün ve ölüm ritüellerine katılım sağlanarak, bireylerin bu ritüellerde oynadıkları roller gözlemlenmiş ve ritüel icrasına dair detaylar kayıt altına alınmıştır.
- ✓ Süryanilere ait yazılı ve sözlü kaynaklar incelenerek, geçiş ritüellerinin tarihsel süreç içindeki değişimleri ve geleneksel uygulamalar belirlenmiştir.

3.4.ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini, Şırnak iline bağlı İdil ilçesinde yaşayan Süryaniler oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem seçme tekniği kullanılmış olup, araştırmaya geçiş ritüellerine aktif katılım gösteren bireyler dahil edilmiştir. Katılımcılar, yaş, cinsiyet ve sosyal statü gibi değişkenler göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Örneklem grubu, 11 kadın ve 9 erkek olmak üzere toplam 20 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların seçimi, topluluk içindeki bilgiye erişim düzeylerine ve ritüellerdeki rollerine göre yapılmıştır.

3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma, belirli coğrafi ve kültürel sınırlılıklar içinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, araştırma yalnızca İdil ilçesindeki Süryaniler ile sınırlıdır; dolayısıyla, farklı bölgelerde yaşayan Süryanilerin ritüel pratikleriyle ilgili genellemeler yapılamaz. Verilerin toplanmasında derinlemesine görüşme ve katılımcı gözlem teknikleri kullanılmıştır. Araştırma nitel bir çalışma olduğu için bulgular, yalnızca örneklem grubundaki katılımcıların deneyimlerini yansıtmaktadır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, İdil’de yaşayan Süryanilere yönelik olarak yürütülen saha çalışması sırasında elde edilen nitel verilerin analizine dayalı bulgular yer almaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, geçiş ritüelleri (doğum, düğün ve ölüm) sürecinde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiği, toplumsal yapılar ve kültürel normlarla olan ilişkisi temel alınarak incelenmiştir. Katılımcı gözlem, derinlemesine görüşmeler ve doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler, ritüellerin içinde yer alan semboller, roller, söylemler ve davranış biçimleri katılımcıların anlatımlarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, her bir geçiş ritüeli ayrı bir alt başlık altında ele alınarak, toplumsal cinsiyet rollerinin ritüeller aracılığıyla nasıl yapılandırıldığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Kaynak Kişi Listesi

Katılımcı Adı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi
Katılımcı 1	Erkek	44	Lisans
Katılımcı 2	Kadın	41	İlkokul
Katılımcı 3	Kadın	47	İlkokul
Katılımcı 4	Kadın	52	İlkokul
Katılımcı 5	Kadın	28	Ortaokul
Katılımcı 6	Kadın	77	Okuryazar değil
Katılımcı 7	Kadın	77	Okuryazar değil
Katılımcı 8	Kadın	42	Ortaokul
Katılımcı 9	Kadın	25	Ortaokul
Katılımcı 10	Erkek	68	İlkokul
Katılımcı 11	Kadın	67	İlkokul
Katılımcı 12	Erkek	42	Ortaokul
Katılımcı 13	Erkek	42	İlkokul
Katılımcı 14	Erkek	45	İlkokul
Katılımcı 15	Kadın	45	İlkokul
Katılımcı 16	Kadın	58	İlkokul

Katılımcı 17	Kadın	42	Ortaokul
Katılımcı 18	Kadın	51	İlkokul
Katılımcı 19	Kadın	30	Lise
Katılımcı 20	Kadın	33	Lise

4.1.DOĞUM RİTÜELLERİ

Doğum ritüelleri, kültürlerarası çeşitlilikleri, toplumsal cinsiyet rollerini, dini inanışları ve insan davranışlarını yansıtan köklü ve çok yönlü bir sosyal olgudur. Bu ritüellerin geçmişi, farklı toplumlarda ve coğrafyalarda çeşitlilik gösterse de insanlık tarihi kadar eskidir. Tıpkı dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Anadolu insanı da doğumu, hayatın sevindirici bir başlangıcı olarak kabul etmiştir. Yeni doğan her bebek yalnızca anne babasını değil, geniş aile çevresini ve akrabaları da mutlu etmiştir. Doğum, ailenin nüfusunu artırmanın yanı sıra sosyal bağlarını ve dayanışmasını da güçlendiren bir olgudur. İnsanlığın varlığını devam ettirebilmesi için doğum, ölüme karşı bir mücadeleyi yansıtır (Bulut, 2019, s.125). Özellikle küçük topluluklar ve etnik gruplar, nüfuslarının fazlalığı oranında kendilerini güçlü ve güvende hissederler. Geçmişte Anadolu'da ailelerin çok çocuk sahibi olma arzusu, gücü ve güvenliği ancak bu şekilde sağlayabilecekleri inancından kaynaklanıyordu. "Ocağı tüttürmek" deyimini, çocuğun ailenin devamlılığındaki rolünü vurgulaması açısından önemlidir. Aynı zamanda çocuk, kadının hem aile içindeki hem de toplumsal statüsünü pekiştiren bir unsurdur. Baba açısından ise çocuk sahibi olmak geleceğe daha umutla bakmayı sağlarken, akrabalar nezdinde saygınlığı artırır (Örnek, 1977, s. 131). Toplumda çocuğu olmayan kadın ve erkek yoğun bir sosyal baskıya maruz kalmaktadırlar. Doğum, kadına toplum içinde tamamlanmış bir kimlik kazandırır, babaya güven verir, akrabalara güç katar ve hayatın yeni bir başlangıcı olarak kabul edilir. Bu nedenle, doğum olgusu toplumun her kesimi için büyük bir önem taşımaktadır (Topçu, 2019, s. 11).

4.1.1. Doğum Öncesi Ritüeller

4.1.1.1. Çocuk Sahibi Olmak İçin Yapılan Ritüeller

Bir evlilikte belirli bir zaman dilimi geçmesine rağmen aile büyüyemiyorsa, çeşitli çözüm yöntemlerine yönelim başlar. Toplumda yaygın kanı, doğurganlık sorunlarının kadından kaynaklandığı yönündedir. Bu sebeple sağlık müdahaleleri öncelikle kadın üzerinde yoğunlaşır (Artun, 2005, s. 145). Özellikle kırsal topluluklarda, bir kadının toplumsal değer kazanması doğrudan anne olabilmesiyle ilişkilendirilir. Hamile kalamayan kadınlar verimsiz olarak nitelendirilir, dışlanır ve ayıplanır. Çift çocuk sahibi olmadığında, yetersizlik genellikle sadece kadında aranır. Bu toplumsal baskı nedeniyle kadınlar gebelik için güçlü istek duyar ve ebeveyn olabilmek adına farklı stratejiler ve uygulamalara başvururlar (Başçetinçelik, 2009, s. 43). Süryanilerde doğum, varlığını korumak isteyen toplumlarda olduğu gibi önemli bir olgu olarak karşımıza çıkar ve buna yönelik çeşitli ritüeller ile pekiştirilir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Erkek çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar Mor Gabriel Kilisesi'ne giderek dua ederler. Bu ritüelde, kadınlar kilisede bulunan gümüş el şeklindeki objeden akıtılan suyu içer ve başlarına dökerler. Ritüeli uygulayan kadınların bir yıl içinde erkek çocuk sahibi olacağına inanılır (K2).*
- ✓ *Çocuk sahibi olmak isteyenler manastırda dua edip başlarına su döktürür ve bu ritüel sadece Süryanilere özgü olmayıp, İdil'deki diğer Süryani olmayan kişiler tarafından da uygulanıyor (K11).*
- ✓ *Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar daha önce ilk çocuğunu kız doğuran kadınların sakladığı kız bebeğe ait göbek bağına bir suyun içine koyarlar ve o su ile duş alırlar böylece çocuk sahibi olacağına inanırlar(K6, K16, K17).*

4.1.1.2.Hamilelik Döneminde Çalışma ve Gizleme

Hamilelik dönemi, kadınların psikolojik ve fiziksel sağlıklarında önemli değişimlerin yaşandığı, aynı zamanda toplumsal ve kültürel beklentilerin yoğunlaştığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Hamile kadınların toplumda karşılaştığı zorluklar, çalışmanın bileşenlerini etkileyebilmektedir; başka bir deyişle, hamilelik sadece bireysel bir deneyim değil, ayrıca sosyal bir olgudur (Kesen ve Ceylan, 2022, s. 412).

Hamileliğin gizlenmesi, kadınların fiziksel aktivitelerini ve sağlık durumlarını olumsuz etkileyebilmekte; bu da fetüsün gelişimini tehlikeye atabilmektedir (Çeliker

Tosun ve Okyay, 2018, s. 334). Böyle bir ortamda kadının kendisini ifade edebilmesi için destekleyici mekanizmaların geliştirilmesi önemlidir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Hamile kadınlar doğum yapana kadar tarla, bağ, bahçe ve hayvan işleriyle ilgilenir ve özellikle hamileliğin ilk 6 ayı gizlenir, çünkü hamileliği söylemek ayıp karşılanır (K6).*
- ✓ *Hamile olduğumu 6 ay boyunca gizlemiştim yakın çevremden (K16).*

4.1.1.3. Hamilelikte Aşerme ve İnançlar

Hamilelik dönemi, beyinsel ve bedensel değişimlerin yanı sıra kültürel inançların ve sosyal davranışların etkisi altında şekillenen bir süreçtir. Bu süreçte yaşanan aşerme, yani belirli yiyeceklere karşı duyulan yoğun istek olarak ifade edilmektedir. Aşerme, insanların beslenme alışkanlıkları ve sağlık inançları ile ilişkili olarak, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla ele alınmalıdır (Placek, 2017, s. 10).

Araştırmalar, hamilelik dönemindeki aşermelerin kişisel tat tercihleriyle sınırlı kalmayıp toplumsal normlara ve inançlara da bağlı olduğunu göstermektedir. Örneğin, bazı kültürlerde belirli yiyeceklerin aşerilmesi, gebelik sırasında cinsiyet tahmini gibi sembolik anlamlar taşımaktadır (Placek ve Hagen, 2015, s. 257). Elde edilen verilere göre, hamile kadınların aşermeleri, fiziksel gereksinimlerin yanı sıra psikolojik ve sosyal faktörlerle de şekillenmektedir. Bu durum, hamilelikte aşermenin kadın sağlığı hakkında önemli bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Kloub ve Banihani, 2024, s. 6).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Hamile kadının aşerdiği şeyi yememesi durumunda, bebeğin vücudunda iz çıkar (K16, K17, K18).*
- ✓ *Hamile kadının göbeğinin şekline bakılarak bebeğin cinsiyeti tahmin edilir ve eğer göbek sivriyse kız, yayvansa erkek olacağı söylenir (K16, K17, K18).*

4.1.2. Doğum Anı Ritüelleri

4.1.2.1. Doğum Sırasında Kadının Yalnız Bırakılması

Kadının doğum anında yalnız bırakılması kadının psikolojik ve toplumsal durumu üzerinde de derin etkiler bırakabilmektedir. Tek başına doğum yapma deneyimi, kadının

psikolojik yükünü artırabilir ve bu durum, doğum sonrası depresyon gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir. Kadınların destek sistemlerine ulaşamaması, yalnızlık hissini pekiştirebilir ve bu da ruhsal durumunu olumsuz yönde etkileyebilir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Doğum anında kadının eşi veya annesi yanında bulunmaz, meleklerin doğum yapan kadına yardım ettiği inancına dayanılarak, annenin orada bulunmasının melekleri uzaklaştıracağı düşünülür (K6).*

4.1.2.2. Plasentanın Gömülmesi

Plasentanın gömülmesi, doğum sürecinin önemli bir parçası olarak, farklı kültürlerde çeşitli ritüel ve inançlarla ilişkilendirilen bir uygulamadır. Bu uygulama, bir tıbbi gereklilikten ziyade, kadınların hamilelik ve doğum süreçlerinde geçirdiği değişimlerin, toplumda nasıl bir anlam taşıdığının bir yansımasıdır. Plasentanın saklanması veya gömülmesi, birçok toplumda anneliğe geçişin bir sembolü olarak kabul edilir ve bu durumun hem sosyal hem de kültürel boyutları bulunmaktadır.

Kültürel varyasyonlar bağlamında, birçok toplum plasentanın gömülmesinin belirli bir manevi önemi olduğuna inanır. Örneğin, Güney Kore'de plasentalar doğumdan sonra adlandırılır ve belirli bir törenle gömülür. Bu, çocuğun yaşamına başlamasıyla ilgili bir varoluşsal anlam taşır. Kenya'daki Kikuyu'lar için, plasenta ve göbek bağı çocuğun anneye bağlılığını ve geleneksel toplumdaki köklerini sembolize eder (Bogaert ve Ogunbanjo, 2013, s. 13). Doğurganlığın sembolü olarak plasenta, doğumun ardından toprağa gömülür. Ayrıca Türkiye'de, eğer aile çocuklarının dindar olmasını istiyorsa, plasenta bir caminin avlusuna gömülebilir; bu, toplumsal ve dini kimlikle güçlü bir bağ kurar. Bu tür uygulamalar, plasentanın yalnızca biyolojik bir nesne olmadığı, aynı zamanda kültürel ve manevi bir değer taşıdığı inancını yansıtır. Süryanilerde, plasentaya yönelik algılar benzer şekildedir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Doğum sonrası plasenta toprağa gömülür eğer iyi gömülmezse, çocuk sürekli kusar ve anne sütünü yeterince alamaz (K6).*

4.1.3. Doğum Sonrası Ritüeller

4.1.3.1. Lohusalık Dönemi ve 40 Gün Kuralı

40 gün kuralı, kadınların doğumdan sonra 40 gün boyunca dinlenmesi, sosyal hayattan izole bir şekilde iyileşme sürecini geçirmesi gerektiği inancına dayanır. Bu süre zarfında, lohusa kadının bedensel ve ruhsal sağlığına dikkat edilmesi beklenir. Bu dönemde dinlenme, uygun beslenme ve psikolojik destek, lohusalık döneminin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi için önemlidir (Erdoğan ve Hocaoglu, 2020, s. 31).

Geleneksel inançlara göre, 40 gün boyunca süregelen bu dinlenme süreci, bebeğin sağlık ve sağlıklı gelişimi için de olumlu sonuçlar doğurur. Kimi kültürlerde, bu gelenekler, doğum sonrası dönemde hem annenin hem de bebeğin ruhsal ve fiziksel sağlığını koruma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda, annenin psikolojik durumu, bebeğe karşı olan bağlılık ve genel olarak aile dinamiklerinde önemli bir etkiye sahiptir (Bintaş Zörer ve ark., 2019, s. 156).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Lohusa kadının 40 gün boyunca evden çıkmaması gerekir bu süre kadının bedensel ve ruhsal olarak toparlanması için önemli bir süredir (K1, K2).*
- ✓ *Lohusa kadını tehlikelerden korumak amacıyla başucuna İncil konur(K17,K15).*
- ✓ *Lohusa kadının kedi görmemesi ve düğüne gitmemesi gerektiğine inanılır ve eğer düğüne giderse, yeni evlenen gelinin çocuk sahibi olamayacağı düşünülmektedir (K2, K3, K14, K15).*
- ✓ *Doğumdan sonra lohusa kadın ilk üç gün "kirli" sayılır ve yemek yapmaz papaz gelip dua okuduktan sonra ancak yemek yapabilir (K1, K14, K15).*
- ✓ *Lohusa kadının sütünü artırmak için pekmezle yapılan özel bir ekmek yenir, bunun yanı sıra sarmanın bebekte sancıya neden olacağı düşüncesiyle lohusa kadına sarma yememesi önerilir (K16, K17, K18).*
- ✓ *"Kırk karışması" inancı oldukça yaygındır. Özellikle köpek kırkının bebeğin kırkına karışması durumunda bebeğin ölümüne veya süttten kesilmesine neden olur (K6).*
- ✓ *Lohusa kadının yara görmesi durumunda o yaranın geç iyileşeceği inanılır. Küçükken vücudum yanmıştı o sırada lohusa olan bir akrabamız vardı annem bana lohusa olan akrabamız ile karşılaşmamam gerektiğini aksi halde yanık yaralarımın geç iyileşeceğini tembih etmişti (K1).*
- ✓ *Lohusa bir kadının hayvanlar ile kırkının karışma riski mevcuttu. Ben Lohusayken annem hastaydı ve onu görmek için evine ziyarete gittim annem bana yüksek sesle*

konuşmamam gerektiğini tavuğunun kuluçkaya yattığını kırkının karışma riskinin olduğunu söylemişti (K2).

- ✓ *Lohusalı iki kadının kırkının karışması durumunda birbirine iğne alıp verme uygulaması yapılır ancak bu uygulama artık terk edilmiştir(K17).*

4.1.3.2.Vaftiz Töreni ve İsim Verme

Vaftiz töreni, birçok din ve kültürde, yeni doğmuş bir bebeğin topluma kabulü ve manevi bir simge olarak görülmektedir. Bu ritüel, bebeklerin hem ruhsal hem de sosyal açıdan yeni bir aşamaya geçişini simgeler ve genellikle ailelerin dini inançlarını yansıtan bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Vaftiz törenleri, Hristiyanlıkta büyük bir öneme sahip olup, bebeklerin Tanrı'nın halkına kabul edilmesi anlamına gelir (Sümer, 2023, s. 259). Bu bağlamda ritüel, birlikte iyi dileklerde bulunulması ve bebeğin isminin verilmesi gibi sembolik anlamlar taşır.

İsim, kişiyi tanımlayan en önemli öğelerden biridir. İsimler, kişinin hayatı boyunca ona eşlik edecek olan semboller olarak işlev görür ve toplumun değerlerini yansıtır (Saklı Demirbaş ve Gençöz, 2020, s. 230). İsim verme geleneklerinde, ailelerin sosyal statüleri, dini inançları ve kültürel bağları büyük bir rol oynamaktadır; örneğin, bazı toplumlarda isimler, atalara duyulan bağlılık veya belirli kişilik özelliklerini yansıtmaya amacı taşır (Güllü, 2007, s. 255).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Bebeğe isim verme ritüeli doğumdan üç gün sonra gerçekleşmektedir. Papaz eve gelir, suya dua okur ve aile bireylerine içirir daha sonra bebeğin ismi yüksek sesle tekrarlanarak konulmaktadır (K1, K3).*
- ✓ *Vaftiz töreni bebeğin gelişimine bağlı olarak ilk 3 gün, 20 gün veya 40 gün içinde gerçekleştirilmekte ancak İsa Mesih'in 6 Ocak'ta vaftiz olduğu kabul edildiğinden, kasım veya aralık ayında doğan bebekler için vaftiz tarihi 6 Ocak olarak beklenilmekte (K2, K8).*
- ✓ *Vaftiz edilen bebeklere özel bir yağ sürülür ve bu yağ sadece belirli dini mekânlarda uygulanmaktadır (K2).*

4.1.3.3.Bebek Sağlığı İçin Uygulanan Ritüeller

Bebek sağılığı için uygulanan ritüeller, geleneksel bilgi ve kültürel inançların önemli bir yansıması olup, birçok toplumda yeni doğmuş bebeklerin fiziksel ve ruhsal gelişimini desteklemek amacıyla benimsenmiştir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Bebek sarılık olduğunda, kehribar taşı ufalanarak ateşte eritilir ve buhur olarak bebeğe koklatılmakta ayrıca, bebeğin sarılığı geçsin diye sarı tül bent örtülür (K6, K16, K17, K18).*
- ✓ *Bebekler pişik olduğunda, "birow" adı verilen kaya tozu suyla karıştırılarak krem haline getirilir ve bebeğe sürülmektedir (K16, K17, K18).*
- ✓ *Yürümeyen erkek çocukların üzerine para atılır, kız çocuklarına kolye takılır ve koparılır (K6).*
- ✓ *Geç konuşan çocukların ağızına, kilisenin büyük anahtarı papaz kiliseyi açmadan sürülmektedir (K6).*
- ✓ *Diş çıkaran çocuklar için nohut kaynatılarak yapılan "diş hediğı" dağıtılır (K6).*

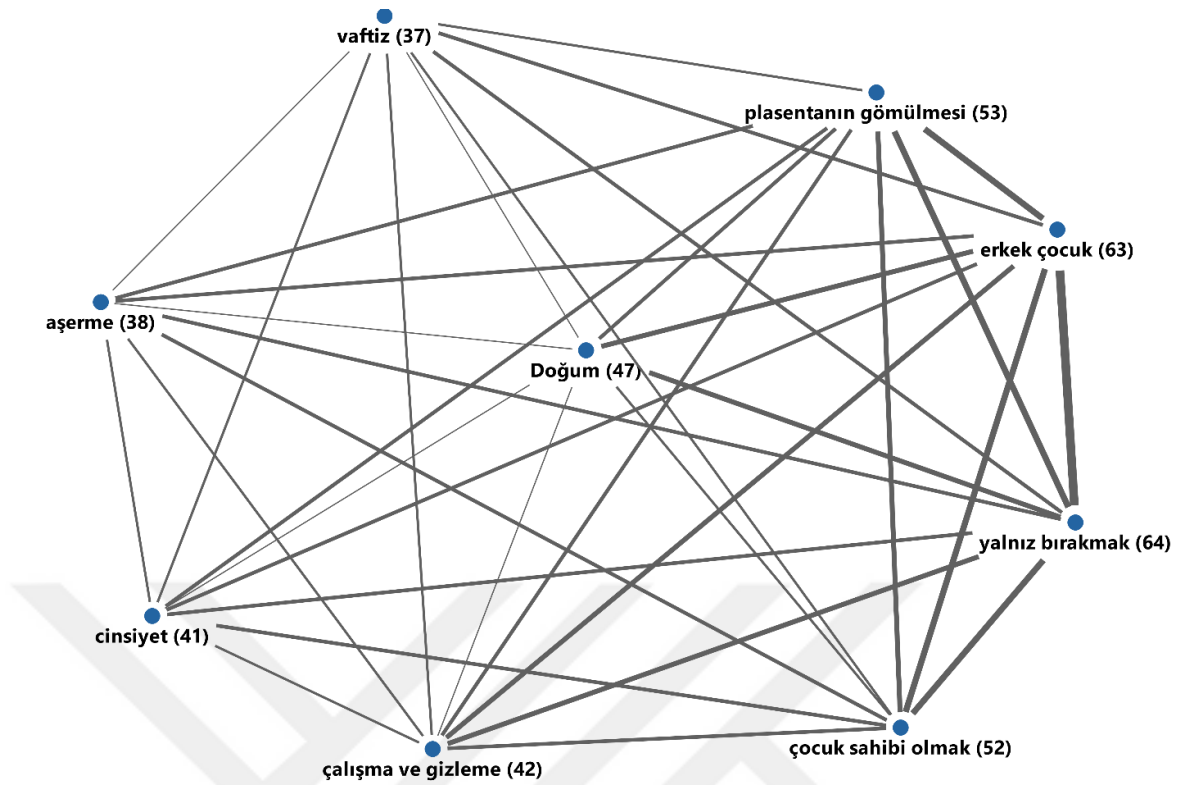
Süryanilerde Doğum Ritüelleri, doğum öncesi ve doğum sonrası dönemlerdeki inanış ve pratikler, kadınların erkek çocuk sahibi olma arzusu, annelik figürünün belirginliğı ve hamileliğin gizlenmesi gibi pratiklerin kadınlar üzerindeki baskı oluşturmaktadır. Kız çocuğına ait göbek bağı ritüelinin kadın doğurganlığı ile bağdaşması hamile kalma ritüellerinde bulgularda sadece kadın üzerinde uygulanan ritüellerin yaygın olması, hamileliğin ayıp bir durum olarak algılanmasıyla birlikte 6 ay gizlenmesi ve bu süreçte kadının ev ve çevresindeki işlerle ilgilenmeye devam etmesi, aşerme durumunda hamileliğin yemediğı yiyecek üzerinden kadının doğmamış çocuk üzerindeki etkisine dair yüklenen sorumluluk gibi durumlar kadının konumunu işaret eder.

Lohusa kadının kırk gün boyunca evden çıkmaması çocuk sağılığı ile ilgili olumlu sonuçlar doğursa da kadını belirli bir mekân ile sınırlandırması açısından kısıtlılık doğurur. Yine kırk karışması riskinin bulunması kadının hareket kısıtlılığı pekiştirir. Lohusalık sürecinde kadının başına incil konulması kadının fiziksel ve ruhsal olarak korunmaya muhtaç olarak değerlendirildiğini gösterir.

Şekil 1. Doğum kelime bulutu

Kelime bulutu, Süryanilerin doğuma ilişkin inanç ve pratiklerin yoğun biçimde dinsel, toplumsal ve kültürel unsurlarla iç içe geçtiğini göstermektedir. En sık geçen kelimelerden “doğum”, “vaftiz”, “çocuk”, “kadın” ve “ritüel” gibi ifadeler, doğumun biyolojik bir süreç ve dinsel ritüellerle kutsallaştırılan bir toplumsal olay olduğunu ortaya koymaktadır. “Lohusa”, “hamile”, “anne”, “süt”, “bebek” gibi sözcükler doğum öncesi ve sonrası kadın bedenine yönelik dikkatleri yansıtırken; “dua”, “kilise”, “papaz”, “inanç”, “batıl” ve “dini” gibi kelimeler doğumun manevi yönünü ve dinsel ritüellerle bağlantısını vurgulamaktadır. Ayrıca “erkek”, “kız”, “isim”, “ayıp” gibi ifadeler toplumsal cinsiyet normlarının ve kültürel değer yargılarının da bu süreçte etkili olduğunu göstermektedir. Tüm bu unsurlar, Süryani doğum ritüellerinin hem bireysel hem toplumsal düzlemde derin anlamlara sahip olduğunu göstermektedir. “Doğuma bağlı olarak gerçekleştirilen uygulamalar, toplumun yaşam tarzı ve kadınlara karşı tutumu hakkında bilgi vermektedir” (Bulut, 2010, s.15).

Şekil 2. Doğum kod haritası

Kod haritası, Süryanilerde doğum ritüeline ilişkin temaların birbirleriyle oldukça yoğun biçimde ilişkili olduğunu ve ritüellerin toplum içerisinde önemli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Kodlar arasındaki sık bağlantılar, doğum sürecinin biyolojik bir olay ve dini, kültürel ve toplumsal bağlamlarda anlam kazandığını göstermektedir. Haritadaki yoğun düğüm noktaları, belirli kodların (örneğin vaftiz, plasenta, cinsiyet veya çocuk sahibi olmak gibi) ritüelin merkezinde yer aldığını ve diğer tüm kodlarla güçlü bağlar kurarak doğumun çevresindeki sembolik ve pratik evreni şekillendirdiğini göstermektedir. Bu yapı, Süryanilerde doğumun başından sonuna kadar belirli bir kültürel düzen içinde ve birbirini tamamlayan ritüeller aracılığıyla deneyimlendiğini açıkça yansıtmaktadır.

4.2.EVLİLİK RİTÜELLERİ

4.2.1. Evlilik Öncesi Ritüeller

Evlilik, insanlar arasındaki en eski ve temel sosyal sözleşmelerden biridir. Evlilik öncesi ritüeller, bu sözleşmenin tamamlanmasına giden yolda önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de evlilik öncesi dönemin değişimi, geleneksel görücü usulü evliliklerin yerini

günümüzde gençlerin kendi arzuları doğrultusunda sevdikleriyle evlenme tercihe bırakmasıyla dikkat çekmektedir. Toplumda, ailelerin genç çiftler üzerindeki etkisi hala önemli bir yer tutarken, bireylerin evlilik seçme hakkı ve rızası giderek daha fazla önem kazanmış; her iki tarafın da eşit şekilde evlilik sürecine dâhil olması beklenir hale gelmiştir (Metinsoy, 2020, s. 59).

4.2.1.1.Eş Seçme ve Denklik İlkesi

Evlilik, bireylerin yaşamındaki en önemli geçiş dönemlerinden biridir ve eş seçimi, bu sürecin ilk aşamasını oluşturur. Toplumlar, eş seçiminde belirli kurallar ve ilkeler benimser. Bu ilkelerden biri olan "denklik ilkesi" (kefâet), eşler arasında sosyal, ekonomik, kültürel ve dini açıdan uyum ve eşitlik sağlamayı amaçlar.

Denklik ilkesi, evlilikte eşler arasında sosyal statü, ekonomik durum, eğitim seviyesi, dini inanç ve kültürel değerler açısından uyum sağlanmasını öngören bir kavramdır. Bu ilke, özellikle geleneksel toplumlar da evliliklerin uzun ömürlü ve uyumlu olmasını sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Denklik ilkesi bireylerin ve ailelerin evlilik sürecinde dikkate aldığı bir faktördür ve toplumsal normlar tarafından desteklenir (Duman, 2022, s.137-146).

Denklik ilkesi, toplumsal yapı ve kültürel değerlerle yakından ilişkilidir. Geleneksel toplumlar da, evlilik sadece iki bireyin birleşmesi değil, iki ailenin bir araya gelmesi olarak görülür. Bourdieu, toplumsal hiyerarşide daha üst konumda bulunan ve maddi açıdan daha varlıklı olan grupların, statülerini korumak ve yeniden üretim faaliyetlerine (evlilik, törenler vb.) daha fazla kaynak ayırmak durumunda olduklarını, ekonomik olarak yoksul olan grupların ise sıradan evlilikler ile idare etmek durumunda kaldıklarını belirtir (Bourdieu, 1977, s. 52). Bu nedenle, eş seçiminde ailelerin sosyal statüsü, ekonomik durumu ve kültürel değerleri büyük önem taşır.

Denklik ilkesi, özellikle kırsal bölgelerde ve geleneksel toplumlar da daha belirgindir. Bu toplumlar da, evlilikler genellikle aileler tarafından düzenlenir ve eş seçiminde denklik ilkesi büyük önem taşır. Benzer şekilde, Orta Doğu toplumlarında da eş seçiminde dini ve kültürel uyum büyük önem taşır.

Modern toplumlar da, denklik ilkesi hala önemini korumakla birlikte, uygulanma biçimi değişmiştir. Özellikle Batı toplumlarında, bireylerin eş seçiminde daha özgür olduğu ve ailelerin etkisinin azaldığı görülmektedir. Ancak, denklik ilkesi, bu

toplumlarda da dolaylı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Örneğin, eğitim seviyesi, meslek ve ekonomik durum gibi faktörler, modern toplumlarda da eş seçiminde önemli bir rol oynar.

Denklik ilkesi, evliliklerin uzun ömürlü ve uyumlu olmasını sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Eşler arasında sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan uyum sağlanması, evlilikte yaşanabilecek çatışmaları azaltır ve ilişkinin daha sağlıklı olmasını sağlar. Ancak denklik ilkesinin katı bir şekilde uygulanması, bazı olumsuz sonuçlara da neden olabilir. Özellikle, bireylerin duygusal bağlarını göz ardı ederek sadece sosyal ve ekonomik kriterlere göre eş seçmesi, evlilikte mutsuzluk ve uyumsuzluk yaratabilir. Bu nedenle, denklik ilkesinin esnek bir şekilde uygulanması ve bireylerin duygusal ihtiyaçlarının da dikkate alınması önemlidir.

Becker, denklik ilkesini, evlilik piyasasında arz ve talep dengesi çerçevesinde açıklar. Ona göre, bireyler evlilik piyasasında kendilerine en uygun eş bulmak için rasyonel bir şekilde hareket eder. Bu süreçte, bireylerin sahip olduğu özellikler (eğitim, gelir, sosyal statü vb.), evlilik piyasasında bir tür "sermaye" olarak kabul edilir. Bireyler, bu sermayeyi en iyi şekilde değerlendirecek eşleri seçer (Becker, 1973, s. 816).

Denklik ilkesi, bu süreçte önemli bir rol oynar. Örneğin, yüksek eğitilmiş bireyler, genellikle benzer eğitim seviyesine sahip eşleri tercih eder. Bu durum, evlilik piyasasında bir denge sağlar ve eşler arasında uyumlu bir ilişkinin kurulmasını kolaylaştırır (Becker, 1974, s. 15).

Becker, denklik ilkesinin sadece ekonomik faktörlerle sınırlı olmadığını, sosyal ve kültürel boyutları da olduğunu vurgular. Örneğin, dini inançlar, kültürel değerler ve aile yapısı gibi faktörler, evlilik piyasasında bireylerin eş seçimini etkiler. Becker'a göre, bu faktörler, evlilik piyasasında bir tür "sosyal sermaye" olarak kabul edilir ve bireyler, bu sermayeyi en iyi şekilde değerlendirecek eşleri seçer (Becker, 1974, s. 18).

Denklik ilkesi, özellikle geleneksel toplumlarda daha belirgindir. Bu toplumlarda, evlilikler genellikle aileler tarafından düzenlenir ve eş seçiminde denklik ilkesi büyük önem taşır. Örneğin, Hindistan'da kast sistemi, evliliklerde denklik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasına neden olmuştur. Benzer şekilde, Orta Doğu toplumlarında da eş seçiminde dini ve kültürel uyum büyük önem taşır (Becker, 1973, s. 820). Süryanilerde eş seçim süreci toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak şekillenmektedir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Eş seçerken gelinin namuslu, tanınmış ve iyi bir ailenin kızı olmasına dikkat edilir (K6).*
- ✓ *Oğlumu evlendirmeyi düşündüğüm zamanda gelinin namuslu ve iyi huylu biri olmasına dikkat ettim (K16)*
- ✓ *Eş seçerken en önem verilen özelliklerden biri kesinlikle Hristiyan bir Süryani olmasıdır (K6, K16, K18).*

4.2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde ‘Denklik İlkesi’

Denklik ilkesi, evlilik ve eş seçimi süreçlerinde bireylerin sosyal, ekonomik, kültürel ve dini açıdan uyumlu olmasını öngören bir kavramdır. Bu ilke, özellikle ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirir ve eşler arasındaki ilişkileri belirler. Aileler, evlilik aracılığıyla aile yapılarını sürdürebilme ve kültürel değerlerini yeni bireyler aracılığıyla devam ettirme amacı taşır. Bu nedenle gelin adayının seçiminde en belirleyici unsurlardan biri, adayın ailenin mevcut gelenek, görenek ve normatif yapısıyla ne ölçüde örtüştüğüdür. Aileler, çoğunlukla kendi sosyal çevrelerinden, yani kültürel olarak benzer değerler sistemine sahip topluluklardan bireylerle akrabalık ilişkisi kurmayı tercih eder. Bu tercih, sadece kültürel uyumu değil, aynı zamanda iletişim kolaylığı, yaşam tarzı benzerliği ve çatışma riskinin azaltılması gibi gerekçelere dayanmaktadır. Özellikle geleneksel toplum yapılarında bu eğilim daha belirgin hale gelmekte; bireyin kişisel özelliklerinden ziyade, ait olduğu aile yapısı, etnik kökeni, dini inançları ve sosyal konumu gibi kolektif kimlik öğeleri ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla evlilik, iki birey arasındaki duygusal bağın ötesinde, iki ailenin ve çoğu zaman iki kültürel yapının karşılıklı olarak kabul edilebilirliği üzerine kurulur. Bu durum, gelin adayının sadece bireysel özellikleriyle değil, ailesiyle birlikte değerlendirildiği kolektif bir değerlendirme sürecini beraberinde getirir. Aileler, bu bağlamda yalnızca bireysel mutluluğu hedeflemez, bununla birlikte aile onurunun, sosyal statünün ve kültürel devamlılığın korunmasını da göz önünde bulundurur. Bu süreçte, oğlanın tercihleri önemli olsa da özellikle annelerin etkisi belirleyici bir rol oynar. Anneler, gelin adayının aileye uyum sağlayabilecek niteliklere sahip olmasına büyük önem verir ve bu nedenle seçim sürecinde aktif bir şekilde yer alır. Bu durum, geleneksel toplumlarda aile bağlarının ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik bir strateji olarak görülebilir (Demren, 2011, s.

615-617). Denklik ilkesi, sadece eşler arasında bir denge sağlamayı değil, toplumsal cinsiyet hiyerarşisini de yeniden üretir.

Denklik ilkesine göre, idealize edilmiş bir kahramanın ideal bir eşe sahip olması beklenir. Bu durum, sadece erkeğe değil, kadına da belirli ideallik kriterleri getirir. Bu kriterlerin belirleyicisi ise ataerkil düşünce yapısı ve hegemonik erkekliktir. Denklik ilkesi, evlilik kurumu için o kadar önemlidir ki, eşler arasındaki dengenin bozulması, bu kurumun çökmesine bile yol açabilir. Örneğin, geleneksel evlilik modelinde, erkeğin hane reisi rolünü üstlenmesi ve bu rolün gerekliliklerini yerine getirmesi beklenir. Bu gereklilikler genellikle aileyi dış tehlikelerden korumak ve ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir iş sahibi olmayı içerir. Toplum tarafından kendisine yüklenen bu sorumlulukları yerine getiremeyen bir erkek, evliliğini sürdürmekte zorlanır. Bu durum, denklik ilkesinin evlilik kurumu üzerindeki kritik etkisini açıkça ortaya koyar. Öte yandan, kadından "namuslu" olması, ev içi işlerle ilgilenmesi ve çocuklarının bakımını üstlenmesi gibi beklentiler söz konusudur. Bu beklentiler, toplumsal cinsiyet rollerinin değişen anlayışına paralel olarak sürekli yeniden şekillenir ve dönüşür. Toplumun kadına yüklediği bu roller, zaman içinde farklı nitelikler kazanarak, geleneksel ve modern değerler arasında bir denge kurmaya çalışır. Bu süreç, kadının toplumsal konumunu ve kimliğini yeniden tanımlayan dinamik bir yapıyı ortaya çıkarır (Duman, 2022, s. 139-140).

Denklik ilkesi, ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen önemli bir faktördür. Bu ilke, erkek ve kadınların evlilik öncesi ve sonrasındaki rollerini tanımlar ve bu rollerin toplumsal normlara uygun olmasını sağlar. Örneğin, erkeklerden genellikle ailenin geçimini sağlaması ve koruyucu bir rol üstlenmesi beklenirken, kadınlardan ev içi sorumlulukları üstlenmesi ve çocukların bakımıyla ilgilenmesi beklenir (Connell, 1998, s. 183).

Denklik ilkesi, bu rollerin eşler arasında dengeli bir şekilde dağıtılmasını öngörür. Ancak, bu denge genellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretir. Örneğin, erkeklerin ekonomik gücü ve sosyal statüsü, evlilikte denklik ilkesinin temelini oluştururken, kadınların ev içi emeği ve duygusal emeği genellikle görünmez kalır.

Ataerkil bir toplumda denklik ilkesi çerçevesinde erkek, biyolojik olarak bir adım önde kabul edilir. Bu durum, kadının sahip olması gereken özelliklerin erkeğin erkekliğiyle orantılı olarak belirlenmesine yol açar. Daha açık bir ifadeyle, denklik

ilkesinin zorlayıcı unsuru erkektir. Çünkü sünnet olarak erkeklığe adım atan ve heteroseksüel kimliğini evlilik yoluyla topluma ilan eden erkek, "üzerine düşen görevleri" yerine getirmiş olarak görülür. Bu nedenle, kadından da erkeğin özelliklerine denk, ancak farklı nitelikte özelliklere sahip olması beklenir. Kadın, dişil kimliği nedeniyle erkeğinkine eş değer, fakat kendine özgü özellikler taşımak durumundadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz ve hiyerarşik yapısını ortaya koyar. (Duman, 2022, s. 140).

Denklik ilkesi, evlilik ve eş seçimi süreçlerinde önemli bir rol oynar ve toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirir. Ancak, bu ilke özellikle ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretir. Erkeklerin üstünlüğünü pekiştiren denklik ilkesi, kadınların ikincil konumunu meşrulaştırır ve onların toplumsal cinsiyet rollerini sınırlandırır. Modern toplumlarda, denklik ilkesi daha esnek bir şekilde uygulanmakta ve kadınların eğitim ve iş hayatına katılımı artmaktadır. Ancak, bu ilke hala toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini destekleyebilir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Eskiden görücü usulü evlilikler yaygındı. Aileler tarafından belirlenen evliliklerde rıza alınırdı. Günümüzde gençler birbirlerini severek evlenmeye yönelmişlerdir (K10, K11, K12, K13).*
- ✓ *Kadınlar ve erkekler birlikte istemeye giderler. Eğer evlilik kesin gözüyle bakılıyorsa yüzük götürülür ve yemek yenir (K8, K12).*
- ✓ *Dualar edilir ve halay çekilir. Eskiden nişan töreni daha yaygındı, günümüzde bazen nişan olmadan direkt düğün yapılabiliyor (K8, K13).*
- ✓ *Gelinin bohça ve valizleri, para karşılığında damat evine götürülür, eskiden gelinin gelinliği tepsilere dizilip sergilenerek evine yürüyerek götürülürdü. Bu uygulamalar günümüzde nadiren yapılmaktadır (K3).*
- ✓ *Düğünden önce yaşı büyük bir kadın, gelinle konuşarak düğün gecesi hakkında bilgi verir (K6).*
- ✓ *Kına yakma ritüeli bazı ailelerde uygulanmaktadır, ancak Süryani kültüründe çok yaygın değildir (K2, K12).*
- ✓ *Ritüellerin bir kısmı artık uygulanmamaktadır. Örneğin, çeyiz taşıma ve gelinliğin sergilenerek götürülmesi nadir görülmektedir. Yeni nesil, geleneksel ritüelleri gerekli görmemektedir (K3, K5, K12).*

4.2.1.3.Evlilik İzni ve Manastır Ziyareti

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Evlenmeden önce çiftler manastıra giderek metropolite durumu izah ederler. Nikah kıyılması için papaza mektup gönderilir. Vaftiz durumu sorgulanır ve belge istenir (K14, K15).*
- ✓ *Eskiden akraba evliliği daha yaygınken, günümüzde nadiren uygun görülmektedir. Bazı durumlarda, akraba evliliği için özel izin alınarak nikah kıyılabilir (K8, K13).*
- ✓ *Evlilikler genellikle 18 yaş ve üstüdür. 20 yaş üzeri evlilikler daha yaygındır (K6).*

4.2.2. Evlilik Anı Ritüelleri

Evlilik anı ritüelleri, her toplumda geleneğin ve kültürel kimliğin en önemli yansımalarından birini oluşturur. Bu ritüeller, evliliği kutlamak ve çiftlerin sosyal hayattaki yerlerini pekiştirmek amacıyla düzenlenir. Türkiye'de farklı coğrafyalarda özgün ritüeller görülse de genel olarak bu ritüellerin işlevleri kültürel mirası korumak ve toplumsal bağları güçlendirmek üzerinedir (Özer ve Türk, 2021, s. 450). Türk halk kültüründe düğünler, aile yapısının ve sosyal ilişkilerin temel taşlarını oluşturarak, toplumsal yapı ile bireyler arasında bir köprü görevi görmektedir.

Evlilik ritüelleri birçok aşamayı içerir; bunlar arasında kına gecesi gibi özel etkinlikler de bulunur. Kına gecesi, gelin için düzenlenen ve genellikle kadınların bir araya geldiği bir kutlama olarak anlam kazanır. Bu gecede yapılan dualar ve şarkılar, gelinin yeni hayatına geçişini simgeler. Kına gecesi, gelinin yepyeni bir hayata adım atarken toplumsal destek ve bereket dilenen bir seremonidir. Düğün günü, merasimin en önemli anıdır; gelin ve damat için birbirlerinin evlerine simbiyotik bir yolculuk başlar. Gelinin aile üyeleri, özel bir bohça hazırlayarak gelinliği, takıları ve diğer objeleri damat evine götürür. Bu seçenek, toplumda gelinin değerine ve ona verilen öneme işaret eder (Eren, 2025, s. 110). Düğün sırasında gerçekleştirilen eğlencelerde, topluluk birlikte hareket ederek gelin ve damadı kutlamaktadır. Bu tür etkinlikler, toplumsal birliği güçlendiren ve kültürel mirası yaşatan ritüeller olarak karşımıza çıkar.

Ritüeller sadece eğlence ve kutlama araçları olmanın ötesinde, kültürel kimliğin ve geleneklerin nesilden nesile aktarılmasında rol oynar. Düğünlerin yapısı, medeniyetlerin

etkileşimi ve değişimi ile şekil alırken, aynı zamanda bireylerin toplumsal kimliklerini de ortaya koyar (ÇetİN, 2008, s. 113).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Gelin evden çıkmadan önce kapı kapatılır. Bu, geline verilen değeri ve bereketi simgeler (K1, K6).*
- ✓ *Nikah kilisede kıyılır ve genellikle 1-2 saat sürer. Nikah sırasında geline ve damada enseden iğne batırılır, böylece papazın evlilik ile ilgili sorumluluklarını dikkatle dinlemeleri sağlanır (K1, K2).*
- ✓ *Düğünlerde halay çekilir ve eskiden düğünler 3 gün süren eğlencelerle yapılırdı. Cumartesi akşamı kına yakılır, pazar günü gelin alma, pazartesi günü ise tekrar düğün yapılırdı (K2).*

4.2.2.1.Evlilik Bereketi İçin Yapılan Ritüeller

Evlilik bereketi için yapılan ritüeller, toplumsal normların ve kültürel inançların bir yansıması olarak önemli bir yere sahiptir. Bu ritüeller, çiftlerin ekonomik ve sosyal durumlarını güçlendirmek, aile reisi olarak daha fazla sorumluluk almalarını sağlamak ve yeni kurulan ailenin temelini bereketli bir şekilde atmak amacıyla gerçekleştirilir. Evliliğin sağlıklı bir şekilde sürmesi için çiftler arasında uyum ve tatminin sağlanması önemlidir; bu nedenle, evlilik öncesinde belirli ritüellerin yerine getirilmesi, bu hedeflere ulaşmada etkili bir yol olarak görülmektedir (Tekin Çatal ve Kalkan, 2019, s. 180).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Gelin ve damat evine girerken, başlarının üzerinde iki bıçak ile haç işareti yapılır (K2, K6).*
- ✓ *Papaz düğün yemeğine dua okumadan yemek yenmez (K2).*
- ✓ *Gelinin evinden bir bardak alınır ve damadın evine girmeden önce kırılır (K5, K6).*
- ✓ *Testi ve bardak kırma ritüeli, evliliğe bereket ve huzur getirmesi için yapılır (K5).*
- ✓ *Kilisede nikah sırasında eller üst üste konur ve üzerine şeker dökülür (K6).*

4.2.3. Evlilik Sonrası Ritüeller

Evlilik sonrası ritüeller, evlilik sürecinin önemli bir parçasını oluşturmakla birlikte, çiftlerin toplumsal hayatta daha geniş bir kimlik kazanmalarını sağlar. Bu ritüeller,

gelenekten gelen uygulamalarla toplumsal değerleri, aile bağlarını ve kültürel mirası güçlendirmektedir. Düğün bitiminde gerçekleştirilen bazı ritüeller, yeni evlilerin evliliklerine bereket getirmesi amacıyla özel anlamlar taşır. Örneğin, aileler arasında yemeklerin paylaşılması ve misafirlere ikram edilen özel sofralar, bu dönemi kutlamak ve yeni kurulan ailenin sosyal destek ağını genişletmek amacı taşıyan geleneklerdendir (Önçel ve Boz, 2023, s. 1044).

Evlilik sonrası sürecin bir diğer önemli unsuru da yakın akrabalar ve arkadaşlarla kutlama yapmaktır. Bu kutlamalar, bireylerin sosyal iç içe geçmişliklerini artırarak, gelecekteki aile dinamiklerini şekillendirmede etkili bir rol oynamaktadır (Deveci, 2023, s. 1630). Evlilik sonrası yapılan ziyaretler ve hediyeler, duygusal bağların kurulmasına ve pekiştirilmesine yardımcı olurken, toplumsal dayanışmayı da artırmaktadır.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

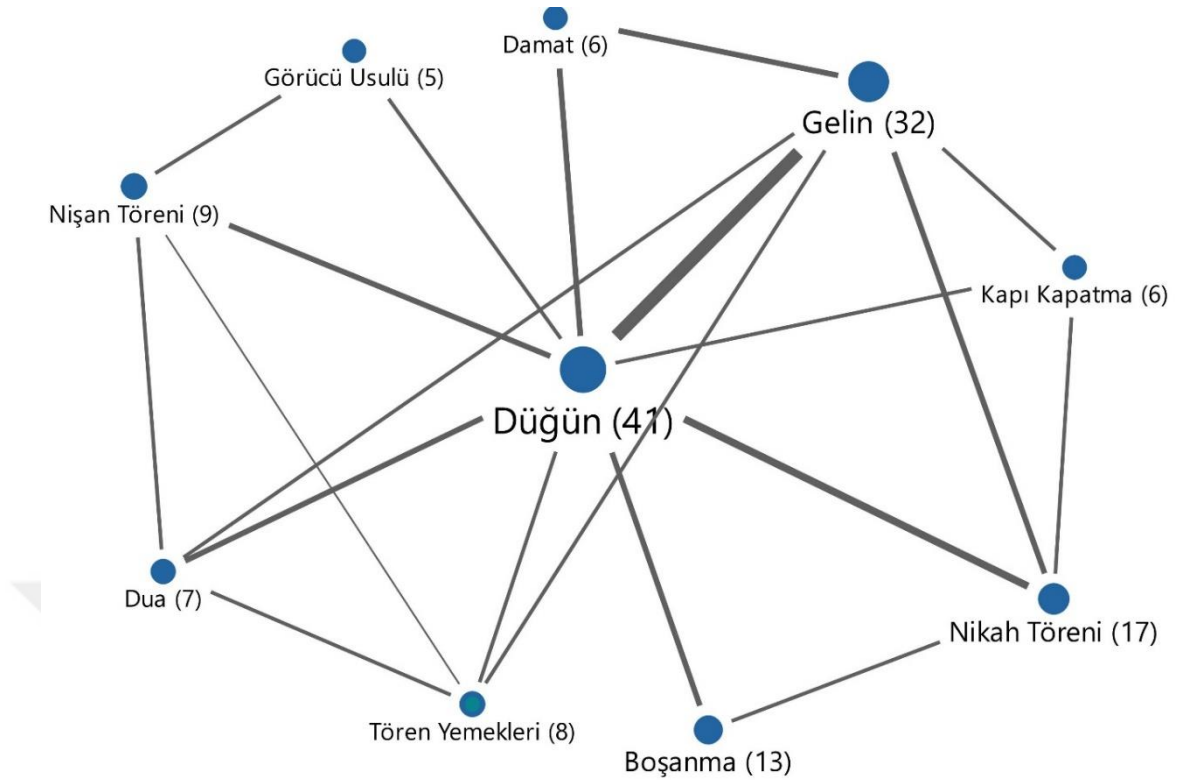
- ✓ *Süryani kültüründe zina sebebi dışında boşanma hoş karşılanmaz. Köyde boşanma vakaları neredeyse hiç yoktur. Ancak yurtdışına göç eden gençler arasında boşanmalar görülmektedir (K7, K14, K15).*
- ✓ *Düğünden 7 gün sonra gelin baba evine gider. Gelinin baba evinde sofralar kurulur ve sofraya para konur damat için. Damat ihtiyacı çerçevesinde parayı alır veya utanır ve almaz. Bu uygulama damadı değerli olduğunu hissettirmek için yapılmaktadır (K6).*

Evlilik Ritüellerin geneline toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde bakıldığında, bereket ve huzur sağlama rollerinin kadınlar üzerinden beklenti oluştururken, koruyucu ve geçim sağlayıcı gibi roller ise erkekler etrafında geliştiğini görmekteyiz. Ayrıca akraba evliliklerinin artık yaygın olmaması toplumsal normların değiştiğine de işaret etmektedir

Şekil 3. Evlilik kelime bulutu

Kelime bulutu, Süryanilerde evlilik ritüelinin çok aşamalı, sembolik ve toplumsal yönleriyle güçlü bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. En baskın kelime olan “düğün”, bu sürecin merkezi törenini yansıtırken, “nişan”, “kına”, “nikah” ve “halay” gibi ifadeler evliliğin öncesi ve sırasında gerçekleşen ritüellerin çeşitliliğine işaret etmektedir. “Gelin”, “damat”, “gelinin”, “geline” ve “evine” gibi ifadeler evlilikte toplumsal rollerin cinsiyet temelli olarak şekillendiğini; “görücü”, “para”, “bardak” ve “kapı” gibi kelimeler ise uygulamaların ve sembolik nesnelerin bu ritüellerde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. “Ritüel”, “dualâr”, “usul” ve “Süryani” ifadeleri ise bu sürecin dini ve kültürel bağlamla nasıl iç içe geçtiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca “boşanma” ve “evlilikler” gibi kelimelerin de yer alması, Süryanilerde evliliğin her iki yönleriyle bir bütün olarak algılandığını göstermektedir. Süryani evlilik ritüellerinin bütünü, bireylerin kimlik inşasında ve toplumsal yapının yeniden üretiminde belirleyici bir rol oynadığını yansıtmaktadır.

Şekil 4. Evlilik kod haritası

Kod haritası, Süryanilerde evlilik ritüelinin önemli bir yapıya sahip olduğunu ve törenin bir günle sınırlı kalmayıp, çeşitli aşamalardan oluşan bir sosyal ve kültürel süreci içerdiğini göstermektedir. Haritanın merkezinde yer alan “düğün” kodu (41 tekrar), diğer tüm unsurlarla yoğun ilişkiler kurarak bu ritüelin merkezi konumunu ortaya koymaktadır. Özellikle “gelin” (32 tekrar) kodu ile düğün arasında kurulan güçlü bağ, gelin figürünün ritüelin ana temsili unsurlarından biri olduğunu vurgulamaktadır. “Nikah töreni” (17) ve “boşanma” (13) kodlarının da dikkat çekecek ölçüde düğünle bağlantılı olması, evlilik kurumunun hem başlangıcını hem de potansiyel sona eriş biçimlerini kapsayan bütüncül bir yapı olarak algılandığını göstermektedir. “Tören yemekleri”, “dua”, “kapı kapatma”, “damat”, “görücü usulü” ve “nişan töreni” gibi diğer kodlarla kurulan bağlantılar ise, evlilik sürecinin bireyler arasında, aileler ve topluluklar düzeyinde işleyen, dini ve sosyal ritüellerle pekiştirilen bir toplumsal kurum olduğunu ortaya koymaktadır.

4.3.ÖLÜM RİTÜELLERİ

Ölüm, insan hayatının biyolojik sonu olmanın ötesinde, pek çok kültürel ve dinsel sistemde bir geçiş ritüeli olarak kabul edilir. Bu yönüyle ölüm, bireysel bir son olmanın yanında toplumsal hafızada yankı bulan ve ritüel pratiklerle anlamlandırılan bir olaydır.

Tarih boyunca insan toplulukları, ölüm karşısındaki çaresizliklerini çeşitli semboller, mitolojiler ve ritüel pratikler aracılığıyla dönüştürmeye çalışmış; bu durumu yalnızca biyolojik bir sona indirgememiştir. Avcı'nın belirttiği üzere, ölümün acımasız ve kaçınılmaz doğası, insanlık için bir tür sonsuz yenilgi olarak algılanmış; bu yenilgi, ağıtlarda ve yas ritüellerinde bir çeşit isyana dönüşmüştür (1988, s.157).

Ölüm ritüelleri, çoğu toplumda yaşayanların yas sürecini düzenlemek, ölen kişinin ruhunun öte dünyaya geçişini kolaylaştırmak ve onun öte dünyada huzurlu bir varoluş sürmesini temin etmek amacıyla gerçekleştirilir (Başçetinçelik, 2009, s. 328). Bu bağlamda, ölüm ritüelleri hem toplumsal dengeyi yeniden kurma işlevi görür, hem de ölümlle yüzleşen bireyler için teselli kaynağı haline gelir.

Süryanilerde ölüm, bir son değil; ebedi hayata açılan bir kapı olarak görülür. Bu inanca göre, insan bedeni topraktan yaratılmış olduğundan ölüm sonrasında toprağa geri döner; ancak ruh, Tanrı'nın üflediği kutsal nefesten geldiği için yok olmaz, yaşamaya devam eder. Ruhun ebedi yazgısı ise, kişinin dünya yaşamı boyunca gösterdiği iman ve ahlaki duruş ile doğrudan ilişkilidir. Vaftizle birlikte elde edilen kutsiyetin korunması ve günahsız bir yaşam sürülmesi halinde ruh, cennette huzura erer; aksi durumda ise sonsuz ızdırıp içinde kalacağına inanılır (Özmen, 2006, s. 208).

Süryaniler, ölümü dünyevi sıkıntıların ve acıların sona erdiği bir durak olmanın dışında sonsuz yaşama uzanan kutsal bir köprü olarak kabul ederler. Bu köprü, iman eden bireyler için sadece bir geçiş değil, Tanrı ile tam bir birlikteliğin ve ruhsal esenliğin kapısıdır. Şimşek'in ifade ettiği üzere, imanlı bir bireyin ölümü, yeryüzünün karanlık gecelerinden çıkıp sonsuz bir gündüzün hüküm sürdüğü göksel vatana giriş anlamı taşır. Böylece ölüm, Süryani teolojisinde bir yok oluş değil; bilakis, Tanrı'nın kudretiyle ruhun yeni ve daha yüce bir forma büründüğü kutsal bir dönüşümdür (2003, s. 242).

4.3.1. Ölüm Öncesi Ritüeller

Ölüm, yaşamın kaçınılmaz nihayeti ve insan varoluşunun en gizemli geçiş evresidir. Bu yönüyle ölüm, biyolojik bir son olmakla kalmaz bireyin zihinsel, duygusal ve kültürel dünyasında derin izler bırakan varoluşsal bir kırılma noktasıdır. Hayatın son durağı olan bu geçiş, tarih boyunca insanlar için korkunun, çaresizliğin ve bilinmezliğin simgesi olmuştur. İnsanlık, ölümün kesinliği karşısında duyduğu çaresizliği, onu anlamlandırmaya ve simgesel yollarla kontrol etmeye çalışarak gidermeye çabalamıştır.

Ölüm, bireyin bilinçli olarak yönetemediği, açıklayamadığı ve kaçamadığı nadir olaylardan biri olması nedeniyle, çeşitli alametlerle ya da öncül işaretlerle sezilmeye çalışılmıştır. İnsanlar, çevrelerinde meydana gelen olağan dışı olayları ya da nesnelerin alışılmadık konumlarını, ölümün yaklaşmakta olduğunun bir göstergesi olarak yorumlamış; bu tür olaylara mistik ya da uğursuz anlamlar yükleyerek ölümün habercisi olarak algılamışlardır (Örnek, 1977, s. 208).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Gece köpeklerin kurt gibi uluması, onların Azrail'i gördüğüne işaret olarak yorumlanmaktadır (K16, K17, K18).*
- ✓ *Melekleri görebilen çocuklar var. Örneğin, bir katılımcının 4 yaşındaki çocuğu, babaannesinin başucunda beyaz kıyafetli insanlar gördüğünü söylemiş ve yarım saat sonra babaannesinin vefat etmiş (K16, K17, K18).*

4.3.1.1. Ölüm Haberinin Duyurulması

Süryanilerde ölüm, bireysel bir olay olmaktan öte, toplumsal bir durum olarak ele alınır. Bu nedenle, bir kişinin öldüğü haberi ailesiyle sınırlı kalmaz, tüm topluluğa duyurulur. Ölüm haberinin nasıl iletiliği, topluluğun büyüklüğüne, kültürel geleneklere ve dini kurallara bağlı olarak değişebilir.

Geleneksel yöntemlerin yanı sıra, günümüzde Süryani topluluklarında ölüm haberleri sosyal medya ve telefon aracılığıyla da duyurulmaktadır. Büyük şehirlerde yaşayan Süryani aileleri için artık ölüm ilanları gazetelerde veya topluluk forumlarında yayınlanabilmektedir. Ancak geleneksel kilise çanı ve cemaat duyurusu yöntemi, hala köklü Süryani kültüründe önemli bir yere sahiptir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Ölüm haberi, ölen kişinin yakınları tarafından duyurulur veya kilisede çan çalınarak tüm köye bildirilir (K6).*
- ✓ *Köyde biri vefat ettiğinde, defin işlemi tamamlanana kadar kimse kişisel işlerini yapmaz, tüm köy halkı taziye evine yardım eder. Ancak bu uygulama artık eskisi kadar yaygın değildir (K10, K11).*

4.3.2. Ölüm Anı Ritüelleri

Ölümün yaklaşmakta olduğunun fark edilmesi, birçok gelenekte olduğu gibi Süryani toplumlarında da belirli dinsel pratiklerin ve ritüellerin başlatılmasına vesile olur. Bu uygulamalar, kişinin öte dünyaya günahsız ve imanlı bir şekilde geçmesini temin etmeye yönelik inanç temelli bir müdahale olarak değerlendirilir. Bu süreç dini ve kültürel bir mahiyet taşır ve topluluğun kutsal değerlerinin ölüm ritüeli üzerinden yeniden üretildiği bir bağlamda gerçekleşir (Başçetinçelik, 2009, s. 340).

4.3.2.1.Ölen Kişinin Hazırlanması

Ölümün hemen ardından yapılan ilk işlem, ölen kişinin dinsel ve geleneksel normlara uygun biçimde yıkanmasıdır. Bu yıkama işlemi fiziksel temizlik ve ruhsal arınma anlamı taşıyan sembolik bir uygulamadır. Cinsiyet farklılığı, bu ritüelde önemli bir belirleyici unsur olup, ölü erkekler kendi ailesinden erkek bireyler veya yaşlı ve deneyimli erkek cemaat üyeleri tarafından; ölü kadınlar ise yine aileden kadın bireyler ya da cemaatin yaşlı ve tecrübeli kadınları tarafından yıkanır. Bu cinsiyete dayalı ayırım, geleneksel mahremiyet anlayışı ve bedensel saygınlık ilkeleriyle ilişkilidir (Başçetinçelik, 2009, s. 348). Eğer yıkanan ceset bir kadına aitse, saçları “ölü örgüsü” adı verilen özel bir biçimde örülerek desenli bir başörtüsüyle örtülür. Bu uygulama, hem geleneksel kadınlık rollerinin bir uzantısı hem de saygın uğurlama biçimi olarak değerlendirilir. Yıkama işlemi tamamlandıktan sonra ceset, beyaz kefen bezi ile sarılır. Kefenleme işlemi de yıkama görevini üstlenen kişiler tarafından yapılır ve bu bütünlük, ritüelin tamamlayıcı nitelik taşımasını sağlar.

Kefenleme tamamlandıktan sonra cesede iç çamaşırı ve uygun dış giysiler giydirilir; ayaklarına çorap geçirilir ve ayak başparmakları geleneksel biçimde birbirine bağlanır. Bu detaylar, cesede gösterilen özenin ve saygının somut göstergeleridir. Ardından, ceset tabuta yerleştirilir ve yüzü açık kalacak şekilde konumlandırılır. Tabut, kiliseye getirilerek mihrabın önüne yerleştirilen yükseltiye konur. Bu yerleştirme, cenaze töreninin kutsal mekânda, Tanrı huzurunda gerçekleştirilmesini sağlar.

Kilisede düzenlenen cenaze töreni sona erdikten sonra, papazın önderliğinde mezarlığa doğru cenaze alayı başlatılır. Cemaatin mümkün olduğunca geniş katılım göstermesi beklenir; bu durum hem ölene saygı hem de cemaat dayanışmasının bir ifadesidir. Tabut, dönüşümlü olarak dörderli gruplar halinde omuzlarda taşınır; ancak

kadınlar bu taşıma ritüeline aktif olarak katılmaz. Bu cinsiyet temelli ayırım, toplumsal cinsiyet rolleri ve ritüel alanlara ilişkin kültürel kodlamalarla ilişkilidir (Şimşek, 2003, s. 253).

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Ölen kişi yıkanır ve kefenlenir, kefenlenmeden önce günlük kıyafetleri giydirilir, eğer kişi din adamıysa dini kıyafetleriyle gömülür (K12).*
- ✓ *Ölen kişinin alnuna ve göğsüne, metropolitler tarafından kutsanmış yağ sürülür. Bu uygulama, İsa Mesih'in bir kadın tarafından yağ ile yağlanması inancına dayanmaktadır (K14, K15).*

4.3.2.2.Defin İşlemleri

Cenaze töreninin kilise aşaması tamamlandıktan sonra defin süreci başlatılır ve ölen kişi, halk arasında yaygın biçimde "ebedî istirahatgâh" olarak adlandırılan mezarlığa götürülür. Bu aşama sadece fiziksel bir gömü işlemi değil; bireyin dünya hayatına veda ederek öte dünyaya geçişinin sembolik tamamlanmasıdır. Kırsal bölgelerde, mezar kazımı genellikle akraba, komşu ve dostlar tarafından gönüllü olarak yapılırken, şehir merkezlerinde bu görev belediye hizmetleri tarafından yerine getirilir. Bu uygulama, hem kent-kır farklarını hem de topluluk dayanışmasının biçimlerini yansıtır.

Defin süreci sırasında cenaze, ilahiler eşliğinde mezarlığa taşınır. Bu ilahiler, ölüye son görevlerini yerine getiren cemaatin ortak inancını ve ruhsal bağlılığını yansıtan sözlü ritüel unsurlardır. Mezarlığa ulaşıldığında ceset, mezara baş kısmı batıya gelecek şekilde yerleştirilir. Bu yönelimin teolojik arka planı, yeniden diriliş (kıyamet) inancı bağlamında doğuya yönelişi simgeleyebilir. Defin işlemi, Süryani inancının önemli bir temsilcisi olan ruhani görevliler tarafından yürütülür. Papaz, cenazenin üzerine bir avuç toprak alıp haç şeklinde serpererek, "Topraktansın ve tekrar toprağa döneceksin. Kıyamette yeni beden alıncaya kadar Rab'bin isteği tamam olmuştur." sözlerini dile getirir (İris, 2003, s. 214).

Toprak atma işlemi, genellikle erkekler tarafından gerçekleştirilir (Yıldız, 1968, s. 474). Bu uygulama toplumsal cinsiyet rollerinin cenaze ritüellerindeki yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu sırada ruhaniler ilahiler söylemeye devam eder; bu da törenin dinsel bütünlüğünü korurken, cenazeye duygusal ve ruhani bir atmosfer katar.

Defin tamamlandıktan sonra, mezarlığın çıkışına yakın bir alanda cenaze sahipleri, özellikle ruhani görevli önderliğinde sıralanarak, taziye kabul eder. Bu, yasın sosyal

paylaşımı ve cemaat içi destek mekanizmalarının görünür hale geldiği bir aşamadır. Törene katılanlara bu noktada sembolik bir ikram yapılır; genellikle ekmek, helva, bisküvi veya lokum dağıtılır (Şimşek, 2003, s. 255). Bu ikram, hem bir tür hayır ve sadaka niteliği taşır, hem de yas sürecini topluluk düzeyinde pekiştiren sosyal bir işlev görür.

Taziyeyle ileten bireyler, cenaze sahiplerine temennilerini ilettikten sonra “rahmet lokması” olarak adlandırılan pasta veya tatlı çöreklerden alırlar (İris, 2003, s. 215). Bu sembolik tüketim pratiği, ölenin ardından yapılan toplumsal hatırlama ve saygı gösterme davranışının bir parçasıdır. Ardından, törene katılanlar toplu halde yas evine geçerek hem acıyı paylaşır hem de ölenin ruhu için toplu dualar ve sohbetlerle anma sürecini sürdürürler.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Ölen kişi, İsa Mesih'in Doğu'dan dirileceğine inanıldığı için Doğu tarafına dönük olarak gömülür (K1).*
- ✓ *Ölen kişi, vasiyeti doğrultusunda bir yakınının mezarının üzerine gömülmek isteyebilir. Ancak, bu uygulama yalnızca önceki cenazenin sadece kemikleri kaldığında yapılır (K7, K14, K15).*
- ✓ *Avrupa'da vefat eden Süryaniler, defin için köylerine getirilirler. Günümüzde bu uygulama hâlâ yaygındır. Örneğin, son bir ay içinde dört kişi Avrupa'dan köyüne getirilerek defnedildi (K12).*

4.3.2.3.Dini Törenler ve Dualar

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Cenaze töreni kilisede gerçekleştirilir, papaz veya metropolitler tarafından 1-2 saat süren dualar okunur. Bu dualar, ölen kişinin ruhunun huzur bulması için yapılır (K13).*
- ✓ *Cenaze töreninde yaklaşık 45 dakikalık bir dua okunur ve ardından ölen kişinin ruhuna değmesi niyetiyle yemekler dağıtılır (K14, K15).*
- ✓ *Ölen kişinin ruhunun huzur bulması için yemek dağıtımı yapılır. Ayrıca, ölen kişinin bir yakınının üzerine gömülmesi isteği, ancak önceki cesedin sadece kemikleri kalmışsa yerine getirilir (K14, K15).*

4.3.3. Yas ve Ölüm Sonrası Ritüeller

Ölüm sonrası yas süreci, bireysel bir duygu durumun yanında toplumsal olarak inşa edilmiş bir dizi sembolik davranışı ve kültürel kuralı kapsar. Bu süreçte, ölümün yaşandığı hane ya da çevrede tüm sevinç, eğlence ve neşe unsurlarına son verilir; böylece yaşanan kaybın ciddiyeti, toplumsal düzeyde görünür kılınır. Yas süreci boyunca bireyler, özellikle kıyafet tercihleriyle yas hâlini dışa vururlar. Bu bağlamda siyah ve lacivert gibi koyu tonlar tercih edilmekte; bu renkler, matemi ve içe kapanışı simgeleyen kültürel göstergeler olarak değerlendirilmektedir (Şimşek, 2003, s. 256)

4.3.3.1. Taziye ve Yemek Dağıtma Ritüelleri

Süryanilerde ölümün ardından gerçekleşen ritüeller defin işlemleriyle sınırlı değildir; yas süreci boyunca uygulanan dinsel ve kültürel pratikler, ölenin anısını yaşatma, ruhunu yüceltme ve topluluk içindeki birlik duygusunu güçlendirme amacı taşır. Bu süreçte yemek ritüelleri, sadece misafirperverlik değil, dinsel sorumluluk ve manevi paylaşımın bir ifadesi olarak değerlendirilir.

Süryanilerde, ölen kişinin vaftiz ebeveynleri (kirvesi) veya onların çocukları hayatta değilse, bu sorumluluk doğrudan ölenin ailesine geçer. Bu kişiler, yas evinde yemek hazırlayarak taziye katılan misafirlere ikramda bulunurlar. Bu uygulama, cenaze sonrası kolektif dayanışmanın ve toplumsal yas kültürünün bir parçası olarak işlev görür. Yemeklerin mutlaka evde hazırlanması esastır; dışarıdan yemek getirilmesi uygun görülmez. Bu kural, yasin mahremiyetini ve içtenliğini korumaya yönelik bir kültürel ilke olarak yorumlanabilir (Şimşek, 2003, s. 255).

Yas evinde sunulan yemeklerde genellikle pilav ve et yemekleri tercih edilir. Ancak bu durum, Süryanilerin perhiz dönemlerinde farklılaşır. Bu dönemlerde hayvansal gıdalar yasaktır ve bu nedenle yemek menüsü de buna uygun olarak hazırlanır. Böylece yemek ritüeli, kültürel bir gelenekle sınırlı olmayıp aynı zamanda dinsel kurallara bağlılık çerçevesinde şekillenen bir ibadet biçimine dönüşür.

Türkiye’de, Süryaniler dışında diğer birçok inanç grubunda da ölümün ardından belirli günlerde yemek verilmesi geleneği yaygındır. Bu pratiklerin belirli sayılara (örneğin 3, 7, 40 gibi) dayalı olduğuna ve bu sayıların dinsel, büyüsel ve geleneksel anlamlarla yüklü olduklarına dikkat çeker. Bu sayıların etrafında şekillenen ritüel günler, halk inanç sistemlerinde kutsal ve törensel zaman dilimleri olarak işlev görür ve birçok

toplumun halk kültüründe ortak anlamlarla örtüşür (Örnek, 1977, s. 220). Süryani inanç sisteminde de bu tür ritüel sayılar önemli bir yer tutar. Ölümden sonraki üçüncü, dokuzuncu ve kırkinci günlerde ve özellikle yıldönümlerinde yemek dağıtmak dinsel bir yükümlülük olarak kabul edilir (Şimşek, 2003, s. 255). Bununla birlikte, yasın on beşinci gününde özel olarak çörek dağıtılması da geleneksel uygulamalar arasında yer alır. Bu çörek, hem ölen kişinin anısını yâd etme hem de ruhu için yapılan hayrın bir ifadesi olarak değerlendirilir.

Yemek dağıtımı, Süryani cemaat üyelerine ve Müslüman komşulara da yapılır. Süryanilerde kültürel çoğulculuk içinde yaşamaya dair tarihsel tecrübesinin ve dini hoşgörü anlayışının bir yansımasıdır (İris, 2003, s. 215). Genellikle dağıtılan yemek, pirinç veya bulgur pilavı gibi sade, ekonomik ancak simgesel önemi olan yiyeceklerden oluşur. Bu yemek, sadaka ve dua birlikteliği aracılığıyla hem ruhun huzuru hem de yaşayanların sosyal dayanışması için bir araç haline gelir.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Ölen kişinin 40 günü dolduktan sonra tüm köye yemek dağıtılır, bu uygulama her yıl aynı tarihte tekrarlanır ve isteyenler manastıra bağışta bulunabilir (K1).*
- ✓ *Taziye yemeği, köy halkının hep birlikte yemesiyle gerçekleştirilir. Bu uygulamanın, ölen kişinin ruhunun huzur bulmasına katkı sağladığına inanılır (K2).*
- ✓ *Eskiden ekonomik sebeplerle yılda bir kez sadece süt çorbası (Şırba) dağıtılırken, günümüzde etli yemekler dağıtılmaktadır. Defin sonrası, mezarlıktan dönen kişilere çay ve simit ikram edilir (K6, K12).*
- ✓ *Taziye yemeği genellikle aynı yemek çeşidi olur etli sulu yemek pilav veya bulgur köyde herkes kolay yapabilsin diye tercih edilmektedir (K6, K14).*

4.3.3.2. Yas Süreci ve Toplumsal Destek

Yas süreci, sadece bireysel bir deneyim değil, toplumsal bir sorumluluk olarak görülür. Süryaniler, yas tutan aileye hem duygusal hem de fiziksel olarak destek olmayı bir görev kabul eder.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Eskiden yas süreci bir yıla kadar sürebilirken, günümüzde bu süre üç gün veya en fazla 40 gün ile sınırlıdır (K6).*

- ✓ Köyde bir ölüm gerçekleştiğinde, yas sürecinde TV açılmaz, banyo yapılmaz ve kıyafetler yıkanmazdı. Ancak, bu uygulamalar artık eskiye göre daha az uygulanmaktadır (K10, K11).
- ✓ Ölen kişinin ardından yas sürecinde, hayvancılık gibi zorunlu işler hariç tüm işlerin durdurulması gerektiğine inanılır. Bu, ölüye ve ailesine saygıyı ifade eder (K13).
- ✓ Ölen kişinin kıyafetleri, hayır amacıyla fakirlere verilir (K6).

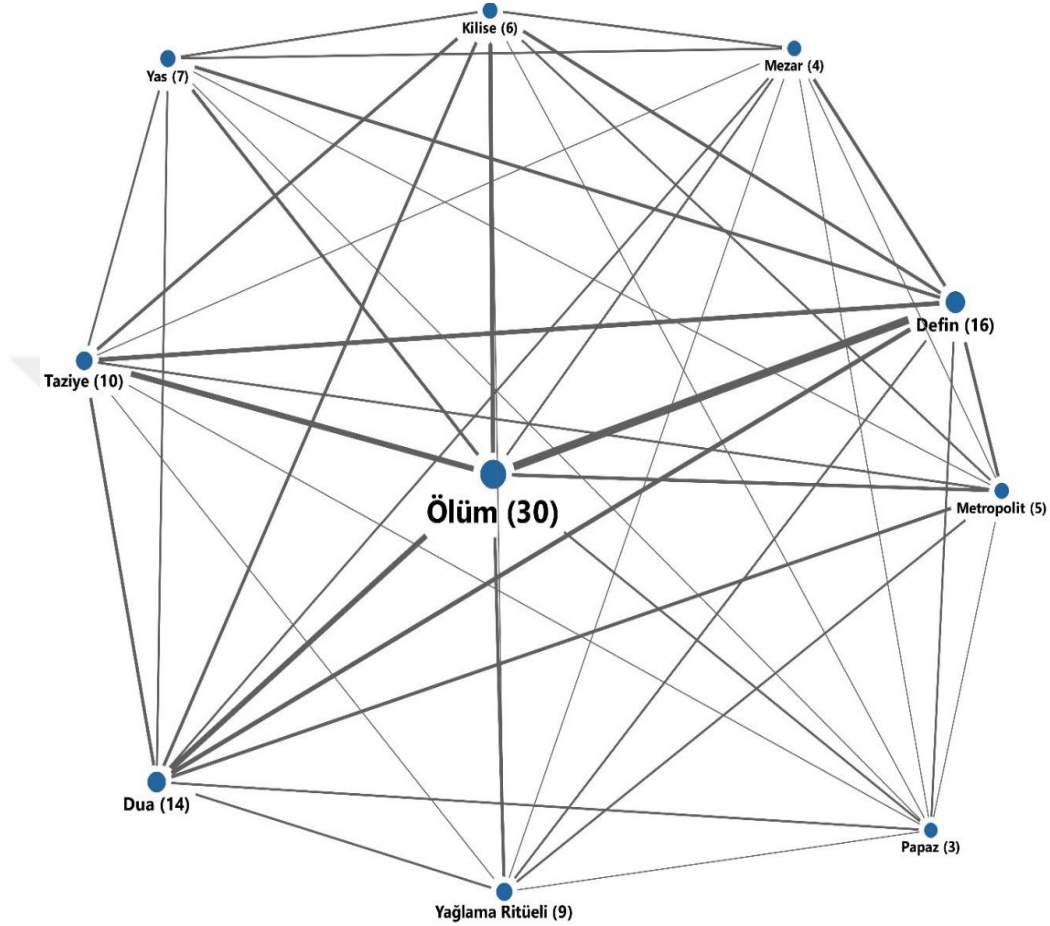
Süryanilerde ölüm sonrası yas süreci, sadece bireysel bir kaybı ifade etmez toplumsal dayanışmayı ve dini inançları pekiştiren bir süreci de ifade eder. Ölüm sonrası dualar, taziye ve yemek dağıtımı, yas sürecinde toplumsal destek mekanizmalarının nasıl işlediğini gösteren önemli unsurlardır. Bu ritüeller, hem ölen kişinin ruhunun huzura kavuşmasını sağlamak hem de yas tutan aile bireylerine destek olmak amacıyla gerçekleştirilir.

Şekil 5. Ölüm kelime bulutu

Kelime bulutu, Süryanilerde ölüm ritüellerinin derin dini ve toplumsal boyutlarını yansıtmaktadır. "Ölen", "vefat" ve "defin" gibi merkezi kavramlar, ritüellerin odağındaki ölüm olgusunu vurgularken; "kilisede", "yağ", "dualar" ve "dini" terimleri bu sürecin Hristiyan inancıyla nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. "Taziye", "köy", "toplumsal" ve "dağıtılır" ifadeleri yas sürecindeki dayanışmayı, "yemek" ise taziye sırasındaki paylaşım kültürünü ortaya koymaktadır. "Metropolitler", "köyde" ve "yas" kelimeleri dini hiyerarşi

ile yerel yaşamın ritüellere etkisini, "huzur" ve "ritüeller" ise bu sürecin bireysel ve toplumsal iyileşme işlevini yansıtmaktadır. Kelime bulutun bütününe bakıldığında Süryanilerde ölümün bir son olmanın yanında inancın ve toplumsal bağlarının pekiştirildiği bir geçiş ritüeli olarak algılandığını göstermektedir.

Şekil 6. Ölüm kod haritası

Kod haritası, Süryani ölüm ritüellerinin üç temel eksenini göstermektedir. Bunlar; dini, toplumsal ve pratik boyutlardır. En sık geçen kod olan "Ölüm (30)", ritüellerin merkezindeki varoluşsal gerçeği vurgularken; "Dua (14)" ve "Kilise (6)" kodları bu sürecin Hristiyan inancıyla nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. "Defin (16)" ve "Mezar (4)" pratik hazırlıkları, "Taziye (10)" ise toplumsal dayanışma mekanizmalarını yansıtmaktadır. Özel bir ritüel olan "Yağlama Ritüeli (9)" ve "Metropolit (5)" kodları, Süryanilerde yer alan dini hiyerarşi ve kutsal uygulamaların rolüne işaret etmektedir.

4.4. SÜRYANİLERDE KADIN VE AİLE KAVRAMLARIYLA TOPLUMSAL CİNSİYET

Miles, kadınların Dünyanın her yerinde neredeyse hiç değişmeyen bir biçimde cinsel ve toplumsal bir köle konumunda olduğunu, Hristiyan toplumların ataerkil düşünce yapısından taviz vermeden 20. Yüzyıla kadar geldiğini belirtir (Miles, 1993, s.22-223). Süryanilerin Ortadoğu'nun ilk Hristiyan toplumu olduğu düşünülürse Süryanilerde kadın ve aile kavramları, tarihsel süreçte şekillenen toplumsal cinsiyet rollerinin derin izlerini taşımaktadır. Bu yapı, ataerkil düzenin hâkim olduğu Ortadoğu coğrafyasında, din, gelenek ve kültürün kesişiminde biçimlenmiştir. Süryanilerin kadına bakışı, hem Hristiyanlık öncesi dönemden gelen yerel etkilerle hem de tek tanrılı dinlerin ortak ataerkil mirasıyla şekillenmiştir.

Süryani kültüründe kadın, geleneğin devamını sağlayan bir figür olmakla birlikte toplumsal konumu genel olarak hane içerisinde çeşitli toplumsal normlarla pekiştirilmiştir. Engels'in (1979) belirttiği gibi, analık hukukunun yıkılışı, kadın cinsinin tarihsel bir yenilgisi olmuş ve ev içinde bile erkeğin yönetimi mutlak hale gelmiştir (s. 70). İncil'deki "kadınların kocalarına bağımlı olması" gerektiğini vurgulayan ayetler, bu toplumsal cinsiyet rollerinin dini temelini oluşturur.

Süryani kadınlarının kamusal yaşama katılımı oldukça sınırlıdır. Bir araştırmaya göre, kadınlar genellikle ev içi rollerle sınırlandırılmış, eğitim ve iş yaşamından uzak tutulmuştur (Baas, 2002, s. 6). Özellikle kırsal bölgelerde, kız çocuklarının eğitimi bilinçli olarak engellenmiş; bu durum, kadınların sosyal hareketliliğini olumsuz etkilemiştir (Taşgın ve diğerleri, 2005, s. 237). Ayrıca, farklı dinlere mensup kişilerle evlilik korkusu, kadınlar üzerinde ek bir baskı unsuru oluşturmuş ve onların toplum içindeki hareket alanını daraltmıştır.

Süryaniler kadını, ailenin ve geleneğin koruyucusu olarak görürler. Ancak bu rol, erkeğin denetimi altında ve pasif bir konumda gerçekleşir. Örneğin, kadınlar kilise etkinliklerine sınırlı katılım gösterirken, erkekler yönetim kademelerinde baskın bir rol oynar (Baas, 2002, s. 6). Süryani Ortodoks Kilisesi'nin hiyerarşik yapısı da bu durumu yansıtır: Rahip, papaz ve episkoposluk gibi kademeler erkeklere ayrılırken, kadınlar ancak rahibelik gibi sınırlı bir role sahiptir (Taşgın, Tanrıverdi ve Seyfeli, 2005, s. 235).

Süryanilerde kadın ve aile kavramları, ataerkil yapılar ve dini normlarla sıkı sıkıya bağlıdır. Kadınlar geleneğin taşıyıcısı olarak önemli bir işlev üstlenirler.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Evlenmek aile kurmak soyun devamı için çok önemli bir adımdır. Evlenip çocuk sahibi olmak aileyi ve kültürümüzü ayakta tutar (K16).*
- ✓ *Köyümüzde Süryani bir genç kız kesinlikle Müslüman bir erkekle evlenmesi uygun görülmez köyümüzde daha önce Müslüman bir erkeğe kaçan kızı bir daha köye kabul etmedik (K6).*
- ✓ *Köyümüzde yaşayan genç kızların Müslüman bir erkekle evlenmesini uygun görmüyoruz. Bunun önüne geçmek için de kız çocuklarının eğitimleri Ortaokula kadar oluyor açıkçası korkuyoruz (K16, K18)*
- ✓ *Kadınlar köyde ev ile ilgili işlerde çalışır. Bağ, bahçe hayvanlar ile ilgili işlere bakar ve evin düzeninden de sorumludur (K6, K17).*
- ✓ *Erkek çocuk doğduğunda, bu haberi veren kişiye hediye verilirdi. Ancak kız çocuk doğduğunda böyle bir uygulama yapılmazdı (K16, K17, K18).*

4.5.GÖÇÜN RİTÜELLERE ETKİSİ

“Göç sadece fiziksel olarak bir yer değiştirme, bir hareket hali değildir. Göçmen gittiği yere tüm değerlerini beraberinde götürendir. Bu yüzdendir ki göç, kültürel ve toplumsal etkileri olan bir olgudur” (Üstün ve Vargün, 2022, s. 84). Göç, bireylerin ve toplulukların fiziksel bir yer değişikliği yaşaması ve kültürel değerlerini, geleneklerini ve ritüellerini de beraberlerinde taşımaları anlamına gelir. Bu süreçte sahip oldukları ritüeller, yeni yaşam koşullarına uyum sağlama çabaları ve ev sahibi toplumla etkileşimleri nedeniyle dönüşüme uğrayabilir veya yeniden şekillenebilir. Göç nedenleri kadar sonuçları açısından da önemli bir konudur.

Göç eden bireyler, beraberlerinde dil, din, gelenek ve kültür gibi manevi değerlerini taşırlar (Sönmez ve Daşlı, 2023, s. 154). Bu değerler arasında ritüeller, toplumsal kimliğin korunmasında ve nesiller arası aktarımında kritik bir rol oynar. Örneğin, dini bayramlar, evlilik törenleri veya cenaze ritüelleri, göçmenlerin aidiyet duygusunu güçlendiren ve kültürel sürekliliği sağlayan önemli unsurlardır. Ancak göç eden bireyler yeni toplumda karşılaştıkları kültürel farklılıklar, bu ritüellerin yaşanma biçimini etkileyebilir. Kültürel çatışma veya uyum süreçleri, ritüellerin ev sahibi toplumun normlarına göre uyarlanmasına yol açabilir (Sönmez ve Daşlı, 2023, s. 159).

Kültürleşme süreci göç eden bireylerin ritüellerini dönüştüren bir diğer faktördür. İki farklı kültürün etkileşimi sonucunda, ritüellerde yeni unsurlar ortaya çıkabilir veya geleneksel uygulamaların bazı yönleri terk edilebilir (Güvenç, 1979, s.135-136). Göç eden bireylerin yeni toplumda yaşadıkları kültür şoku, ritüellerin anlamını ve işlevini sorgulamalarına neden olabilir. Bu durum, ritüellerin sembolik değerinin yeniden yorumlanmasına yol açar.

Göç, ritüellerin dönüşümü, yeniden yorumlanması veya kaybolması gibi çeşitli sonuçlara yol açabilen bir süreçtir. Bu süreçte, ritüeller hem kültürel kimliğin korunmasında hem de yeni çevreye uyum sağlamada önemli bir rol oynar. Süryaniler, göç ettikleri yerlerde kendi kültürel pratiklerini sürdürme çabası içinde olsalar da yerel kültürle etkileşimleri sonucunda yeni kimlikler geliştirebilirler.

Kaynak kişiler ile bu konuda yapılan görüşmeler şu şekildedir;

- ✓ *Suriye’de yaşayan Süryanilerde uygulanan ritüeller ile Türkiye’de uygulanan ritüeller farklılık göstermektedir. Özellikle düğün döneminde uygulanan ritüeller farklılık göstermektedir (K3).*
- ✓ *Kına gecesi kutlaması Süryani kültüründe olmamasına rağmen, günümüzde gelinlerimiz kına gecesi eğlencesi yapmaya başladı (K5).*
- ✓ *Avrupa’ya göç eden Süryanilerin gelenek ve ritüelleri uyguladıklarını düşünmüyorum (K4, K8)*
- ✓ *Süryani kültüründe ve dininde boşanmak yasak ancak Avrupa’ya göç eden ve orada yaşayan gençler yasağa uymuyor ve boşanıyorlar (K7).*
- ✓ *Avrupa’ya göç edenler ritüellerine orada devam etmektedirler. Özellikle ölüm ritüellerinde, bireyler kendi doğdukları topraklara gömülme ritüeline özen göstermektedirler (K1, K2).*
- ✓ *Avrupa’ya göç edenler ritüellerini sürdürüyor fakat gençler bu ritüellere yeterince bağlı kalmamaktadır (K3)*
- ✓ *Avrupa’da vefat eden bireyler defin için köylerine getiriliyor bu çok yaygınlaşmıştır. Örneğin, bir ay içinde dört kişi Avrupa’dan getirilerek defin edilmiştir(K12).*
- ✓ *Avrupa’ya göç eden gençler ritüel ve inançla eskisi kadar bağlı kalmamaktadır. Özellikle boşanma ve akraba evliliği konularında, Avrupa’da yaşayan gençler kurallara uymamaktadır (K14, K20).*

- ✓ *Yurtdışında yaşayan gençlerin boşanma ve akraba evliliği gibi geleneksel kurallara eskisi kadar bağlı kalmamaktadır (K7).*

SONUÇ

Bu çalışma, İdil'de yaşayan Süryanilerin geçiş ritüellerinde toplumsal cinsiyet rollerinin inşasını ele alarak, geleneksel ritüellerin toplumsal cinsiyet normları üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada, Süryaniler doğum, evlilik ve ölüm gibi temel geçiş ritüellerinde kadın ve erkek rollerinin nasıl şekillendiği, bu rollerin nasıl yeniden üretildiği ve değişen sosyo-kültürel dinamikler karşısında nasıl bir dönüşüm geçirdiği incelenmiştir.

Araştırma bulguları, toplumsal cinsiyet rollerinin geçiş ritüelleri aracılığıyla pekiştirildiğini ve bu ritüellerin, bireylerin toplumsal statülerini belirleme işlevi gördüğünü göstermektedir. Özellikle geleneksel yapı içerisinde, kadın ve erkek rollerinin katı sınırlarla ayrıldığı ve bu rollerin ritüeller aracılığıyla nesiller boyunca aktarıldığı tespit edilmiştir. Ancak göç ve küreselleşme gibi etmenlerin, bu rollerin değişimine zemin hazırladığı da gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan doğum ritüelleri, Süryanilerde anneliğin kutsallığına vurgu yapan, ancak kadını biyolojik ve toplumsal anlamda belirli bir role hapseden pratikler olarak öne çıkmaktadır. Araştırma bulguları, doğum sürecinde kadının ön planda olduğu, ancak bu sürecin denetiminin büyük ölçüde ataerkil toplumsal yapı tarafından belirlendiğini göstermektedir. Doğum ritüellerinde annenin koruyucu ve kutsal bir figür olarak idealize edilmesi, doğurganlık ve hamilelikle ilgili ritüellerin kadın üzerinde şekillenmesi, erkeğin ise yalnızca tıbbi bir sorun tespit edildiğinde sağlık kurumlarına başvurması gibi durumlar, kadınların toplumsal statüsünün annelik üzerinden tanımlanmasına yol açmaktadır. Bu durum, Bourdieu'nun (1977) habitus kavramıyla ilişkilendirilebilir; çünkü kadınlar, kültürel olarak inşa edilen bu roller aracılığıyla belirli bir toplumsal konuma sabitlenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde bakıldığında, erkek ve kız çocuğunun doğumunda erkek bebek müjdesine daha belirgin tepkiler verilmesi, erkek çocuk sahibi olmak için özel uygulamalar yapılması, geç konuşan çocuklarda erkek çocuğuna para verilirken kız çocuğuna kolye takılıp kopartılması ve lohusalık sürecinde ise kadının 'kirli' olarak nitelendirilip erkek bir din adamının gerçekleştirdiği ritüelle bu 'kirlilik' algısının giderilmeye çalışılması, erkeklik rolünün ön planda tutulduğunu göstermektedir. Ayrıca, lohusa kadının ev içinde kalarak bu süreci geçirmesi, mekânsal kısıtlamalar ile özel alan konumunu pekiştirmektedir.

Doğum ritüellerinin kadınlar tarafından uygulanması ise, sürece erkeğin aktif olarak dahil olmadığının bir göstergesidir.

Evlilik ritüelleri bağlamında ise, geleneksel pratiklerin toplumsal cinsiyet rollerini açık bir şekilde yeniden ürettiği görülmektedir. Araştırma, Süryanilerde evlilik sürecinin aileler arası bir toplumsal sözleşme niteliği taşıdığını ve evlilik törenlerinin erkeklerin soyun devamlılığını sağlama rolünü pekiştirirken, kadınların ise yeni bir aileye "dahil olma" sürecini ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Evlilik ritüellerinin genelinde, isteme sürecinde evliliğin kesinleştiğine dair kanıyla yüzük götürülmesi, aile rızasının zorunlu görüldüğü ve eş seçiminin aile tarafından belirlendiği geleneksel uygulamalar yaygındır. Örneğin, düğün gecesinde yalnızca kadına 'bilgi' verilmesi kadın cinselliği üzerindeki kontrolü ve zina dışındaki boşanma nedenlerinin toplumca onaylanmaması gibi pratikler, toplumsal cinsiyet rollerinin evlilik sürecinde kadına yüklenen sorumlulukları göstermektedir. Judith Butler'ın (1990) toplumsal cinsiyetin performatif doğasına ilişkin görüşleri, bu bağlamda oldukça açıklayıcıdır. Butler, toplumsal cinsiyetin doğal bir kategori olmadığını, tekrar eden ritüeller ve söylemler yoluyla inşa edildiğini öne sürmektedir. Süryani evlilik ritüellerinde de bu durum gözlemlenmiş, kadınların itaatkâr, uyumlu ve fedakâr roller üstlenmesi gerektiği söyleminin ritüeller yoluyla yeniden üretildiği belirlenmiştir.

Ölüm ritüelleri, diğer geçiş ritüellerine kıyasla daha kolektif bir yapıya sahip olurken Araştırmada, yas sürecinde kadınların duygularını açıkça ifade etmeye teşvik edildiği, ölen kişilerin cinsiyetine bağlı olarak yıkayacak kişinin tayin edilmesi, taziye yemeklerinin kadınlar tarafından belirlenip yapılması, erkeklerin ise daha mesafeli ve kontrollü bir duruş sergilerken, taziye düzeni ve düzeni yönetme alanlarında görülmesi toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlık ve erkeklik ayırımını da gözler önüne sermektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyetin bireysel düzeyde, kurumsal ve kolektif düzeyde de yeniden üretildiğini göstermektedir. Özellikle Victor Turner'ın (1969) liminalite kavramı, ölüm ritüellerinin toplumsal yapıyı koruma ve yeniden inşa etme işleviyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Araştırma göç gibi etmenlerin toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümünde belirleyici bir rol oynadığını da ortaya koymuştur. Ritüellerin korunmasına yönelik güçlü bir eğilim bulunmasına rağmen, bireylerin küreselleşen dünyada farklı toplumsal cinsiyet normlarına maruz kalması, bu rollerin esnemesine neden olmaktadır. Ancak, bu

dönüşümün sınırlı olduğu ve aile içindeki ataerkil yapının büyük ölçüde devam ettiği de tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler, Van Gennep'in (1960) geçiş ritüelleri kuramı ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Van Gennep, geçiş ritüellerinin "ayrılma", "eşik" ve "yeniden bütünleşme" aşamalarından oluştuğunu ifade etmektedir. Süryanilerde gözlemlenen ritüellerin de benzer aşamalardan geçtiği görülmüştür. Araştırma ayrıca, Pierre Bourdieu'nun (1984) habitus kavramı ile örtüşen bulgular ortaya koymuştur. Bourdieu'ya göre, bireyler belirli toplumsal yapılar içerisinde öğrendikleri pratikleri içselleştirerek tekrar ederler. Süryanilerde kadın ve erkek rollerinin ritüeller yoluyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı tespit edilmiştir. Simone de Beauvoir'ın (2010) "Kadın doğulmaz, kadın olunur" tezi, bu araştırmanın bulgularıyla doğrudan örtüşmektedir. Süryanilerde kadınlık ve erkeklik, doğumdan itibaren belirlenen ritüeller aracılığıyla inşa edilmekte ve toplumsal kimlikler bu çerçevede şekillendirilmektedir.

Araştırma, Süryanilerde geçiş ritüelleri bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin inşasını anlamaya yönelik nitel bir çerçeve sunmuştur. Ancak, çalışmanın sınırlı bir coğrafi bölgeyi kapsamaması ve örneklem grubunun belirli sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerle sınırlı olması, genelleme yapılmasını güçleştirmektedir.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda, farklı Süryani topluluklarının geçiş ritüelleri karşılaştırmalı olarak ele alınabilir. Ayrıca, göç bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğine yönelik daha geniş ölçekli araştırmalar gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır. Özellikle, ritüellerin zaman içindeki dönüşümünü inceleyen çalışmalar, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel değişim arasındaki ilişkiye dair daha derinlemesine veriler sunabilir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler, Süryani geçiş ritüellerinin toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirme ve sürdürme işlevini yerine getirdiğini göstermektedir. Ritüeller, bireylerin toplum içindeki statülerini pekiştiren önemli kültürel araçlar olarak işlev görmektedir, ancak aynı zamanda değişen toplumsal koşullara bağlı olarak dönüşüm geçirmektedir. Geleneksel normların sürekliliği ile modernleşme dinamikleri arasındaki etkileşim, toplumsal cinsiyet rollerinin esnekliğini ve değişebilirliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın, toplumsal cinsiyet ve ritüel ilişkisini anlamak isteyen araştırmacılar için önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1974). Türkiye’de doğumla ilgili adet ve inanmaların etnolojik etüdü. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayını.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akçiçek, A. (2013). Kültürün politik ekonomisi: Hayek’te kendiliğinden bir düzen olarak kültür. *Liberal Düşünce Dergisi*, (70), 7–26.
- Arslantaş, F. (2019). Kültürlerarası iletişim: Mardin’de yaşayan altkültür grubu Süryanilerin ulusal kültürle olan iletişimi (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Konya.
- Artun, E. (2005). Türk halkbilimi. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Avcı, A. H. (1988). *Halkbilimi araştırmaları*. Ankara: Turna Yayınları.
- Başçetinçelik, A. (2009). Adana halk kültüründe doğum-evlenme-ölüm. Adana: Altın Koza Yayınları.
- Baas, I. (2002). *De etniciteitsconstructie van de Syrisch Orthodoxen in Istanbul* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Universiteit van Amsterdam.
- Barsavm, P. İ. E. I. (2005). *Saçılmış inciler: Süryanilerin yazınsal tarihi*. İstanbul: Resim Ofset.
- Beauvoir, S. de. (2010). *The second sex*. New York: Vintage Books.
- Becker, G. S. (1973). A theory of marriage: Part I. *Journal of Political Economy*, 81(4), 813–846.
- Becker, G. S. (1974). A theory of marriage: Part II. *Journal of Political Economy*, 82(2), 11–26.
- Bilgen, S., Sönmez-Yılmaz Daşlı, D. (2023). Göç ve kültür ilişkisi: Kuramsal bir çalışma. *The Journal of Academic Social Science*, 11(151), 1–17. <https://doi.org/10.29228/ASOS.72738>
- Bintaş Zörer, P., Tulum Akbulut, S., Dirik, G. (2019). Doğum sonrası depresyonda bağlanma örüntüleri ve partner desteğinin rolü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(2), 154–166. <https://doi.org/10.18863/pgy.387288>
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.
- Bourdieu, P., Passeron, J.C. (1977). *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage Publications.

- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1995). *Pratik Nedenler Eylem kuramı Üzerine*, (çev:Hülya Tufan), İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bulut, M. (2010). Mardin’de Albastıdan Korunma Biçimleri. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 64(16). 15-24.
- Bulut, M. (2019). Geçiş Ritüellerinde Doğum: Sağaltım Yolları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(21). 121-132.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Castles, S., Miller, M. J. (1998). *The age of migration*. London: Macmillan.
- Castles, S., Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (B. U. Bal İ. Akbulut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika* (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Çeliker Tosun, Ö., Okyay, R. E. (2018). Gebelik sürecinde fiziksel aktivite değişimlerinin incelenmesi. *Archives of Health Science and Research*, 5(3), 333–341. <https://doi.org/10.17681/hsp.396305>
- Çetin, C. (2008). Türk düğün gelenekleri ve kutsal evlilik ritüeli. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 48(2), 111–126.
- Demren, Ö. (2011). Sivas evlenme geleneklerinin sürdürülmesinde kadınların rolü ve bu rolleri icra etme biçimleri. 4. Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın Sempozyumu, Malatya.
- Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Deveci, R. (2023). Türk dünyası evlenme ritüellerinde akrabalık, yakınlık kurma ve yabancılaşma gidermeyi amaçlayan yeme-içme ritleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı 1), 1630–1659. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1375846>
- Duman, M. (2022). *Eril kültür, destan ve hegemonik erkeklik*. Kabalcı Yayıncılık.

- Emiroğlu, K., Aydın, S. (2003). Antropoloji sözlüğü. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Engels, F. (1979). *Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni* (Çev. S. Belli). İstanbul: Sol Yayınları.
- Er, E. (2018). Türkiye’de yaşayan Süryanilerin ölüm ritüelleri: Mardin örneği. İkinci Adam Yayınları.
- Erdoğan, A., Hocaoglu, Ç. (2020). Doğum sonrası depresyonun tanı ve tedavisi: Bir gözden geçirme. Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi, 11(39), 31–37. <https://doi.org/10.17944/mkutfd.584854>
- Eren, M. (2025). Türkiye’de kına gecesi bohça götürme geleneği ve toplumsal işlevi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(1), 110–119. <https://doi.org/10.21547/jss.1525142>
- Genep, A.V. (1960). The rites of passage. University of Chicago Press.
- Giddens, A. (1992). The transformation of intimacy: Sexuality, love eroticism in modern societies. Polity Press.
- Goody, J. (2018). Mit, ritüel ve söz. Küre Yayınları.
- Güçlü, A. (2020). Süryanilerde kadınların gündelik yaşamlarına kültürel yansımalar: Mardin Midyat örneği (Yüksek lisans tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güllü, İ. (2007). İsim kültürü ve din. Toplum Bilimleri, 1(3), 253–258. <https://doi.org/10.29228/tbd.2007.01.001>
- Güvenç, B. (1979). İnsan ve kültür. Remzi Kitabevi.
- İris, M. (2003). *Bütün yönleriyle Süryanilik*. İstanbul: Ekol Yayınları.
- Karaman, K. (2010). Ritüellerin toplumsal etkileri. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21, 227–236.
- Kaygalak, S. (2009). Kentin mültecileri: Neoliberalizm koşullarında zorunlu göç ve kentleşme. Dipnot Yayınları.
- Kesen, H., Ceylan, H. (2022). Perinatal sosyal hizmet ve uygulama alanı. The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS), 15(91), 403–416.

- Keşke, M. (2010). Mardin’de Süryaniler: Nüfus hareketlilikleri ve nedenleri (Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kloub, S. M., Banihani, S. A. (2024). Exploring associations between pregnancy cravings and sociodemographic, lifestyle and health factors: Insights from a cross-sectional population study in Jordan. *BMJ Open*, 14, e078082. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-078082>
- Knapp van Bogaert, D., Ogunbanjo, G. (2013). Ethics and the law relating to post-birth rituals. *South African Family Practice*, 55(1), S12–S14. <https://doi.org/10.1080/20786204.2013.10874315>
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3, 47–57.
- Mackenzie, S. (2002). 20. yüzyıl kenti (Kentte kadınlar) (A. Alkan B. Duru, Çev.). İmge Yayınevi.
- Marshall, G. (2005). Sosyoloji sözlüğü (O. Akınhay D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mauss, M. (2013). Sosyoloji ve antropoloji (Ö. Doğan, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Metinsoy, E. M. (2020). Osmanlı’nın son döneminde modern evlilik: Türk Kadını dergisi örneği. *Feminist Tahayyül: Akademik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 59–90. <https://doi.org/10.57193/feminta.2020.059>
- Miles, R. (1993). *The women's history of the world*. London: Harper Collins Publishers.
- Ortodokslar en büyük bayramları, (05/06/2025). Erişim tarihi: <https://www.adipanadolu.org/sayfa-detay/ortodokslar-en-buyuk-bayramlarini-yine-evlerinde-karsiliyor/320>
- Önçel, S., Boz, H. C. (2023). Türk mutfağında yemek kültürü ve yemek ritüelleri üzerine bir araştırma: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web siteleri örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 11(2), 1043–1059. <https://doi.org/10.21325/jotags.2023.1232>
- Örnek, S. V. (1977). Türk halkbilimi. Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Özcoşar, İ. (2006). 19. yüzyılda Mardin Süryanileri (Doktora tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, Ş., Türk, T. (2021). Çankırı'nın Kızılırmak ilçesinde “kına gecesi” ve “gelin alma” geleneği üzerine. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 450–468. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.872962>
- Özmen, A. (2006). *Tur Abdin Süryanileri örneğinde etno-kültürel sınırlar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öztemiz, M. (2012). Süryaniler. Ayrıntı Yayınları.
- Palmer, A. (1991). Traditie en aanpassing in de jaren '80. De Syrisch Orthodoxe kerk tussen Azie en Europa. Deel II: Aanpassing. *Het Christelijk Oosten*, 43(2), Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen, Instituut voor Oosters Christendom.
- Perruchoud, R., Redpath, J. (2009). Uluslararası göç hukuku, göç terimleri sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Placek, C. (2017). A test of four evolutionary hypotheses of pregnancy food cravings: Evidence for the social bargaining model. *Royal Society Open Science*, 4, 170243. <http://dx.doi.org/10.1098/rsos.170243>
- Placek, C. D., Hagen, E. H. (2015). Fetal protection. *Human Nature*, 26, 255–276. <https://doi.org/10.1007/s12110-015-9239-2>
- Pekasil, T. (2016). Mardin Süryanilerinde Belleğin Teolojik-Kültürel Çerçevesi. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 5(2). <https://doi.org/10.7596/taksad.v5i2.528>
- Saklı Demirbaş, Y., Gençöz, F. (2020). İsim ne söyler: Nitel bir araştırma. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 7(2), 229–248. <https://doi.org/10.31682/ayna.714959>
- Sarı, G. (2011). Geçmişten günümüze Süryaniler ve Süryanilerin Türkiye’ye etkileri: İdil örneği (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Smith, P. (2001). Kültürel kuram (S. Güzelsarı İ. Gündoğdu, Çev.). Babil Yayınları.
- Sönmez, B., Daşlı, Y., (2023). Göç ve Kültür İlişkisi: Kuramsal Bir Çalışma. *The Journal of Academic Social Science*, <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.72738>

- Sümer, N. (2023). İlkel kabilelerde ve bazı dinlerde kabul töreni (E. Üstündağ, Çev.). Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 16, 259–274. <https://doi.org/10.53112/tudear.1393621>
- Şahin, B. (2021). Çağdaş Kültür Tartışmaları In H. Türk (Ed.), Kültür kuramı ve kavramı: Sosyal ve kültürel antropoloji (ss. 369-395). Nobel Yayınları.
- Şimşek, M. (2003a). Süryanice: Dil ve kültür. Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, M. (2003b). *Süryaniler ve Diyarbakır*. İstanbul: Çivi Yazıları Yayınevi.
- Taşgın, A., Tanrıverdi, E., Seyfeli, C. (2005). *Süryaniler ve Süryanilik* (4 Cilt). Ankara: Orient Yayınları.
- Tekin Çatal, M., Kalkan, M. (2019). Evli bireylerin evlilik değerleri, evlilik doyumu ve evlilik tipleri. Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi, 3(6), 179–186. <https://doi.org/10.31461/ybpd.601115>
- Topçu, U. (2019). Şarkışla Ortaköy Alevileri geçiş ritüelleri (doğum, evlenme, ölüm) (Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Turabdin'de Siboro Geleneği, (05/06/2025). Erişim adresi: <http://www.suryaniler.com/kultur-sanat.asp?id=370>
- Turner, V. (1969). The ritual process: Structure and anti-structure. Aldine Publishing.
- Turner, V. (1970). The forest of symbols. Cornell University Press.
- Türk, H. (2021). Kültür kuramı ve kavramı. In H. Türk (Ed.), Sosyal ve kültürel antropoloji (ss. 15–41). Nobel Yayınları.
- Türkyılmaz, A. (2019). Toplumsal cinsiyet ve eşik kavramı: Antropolojik bir inceleme. Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 151–162.
- Üstün, K., Vargün, B. (2022). Uluslararası göç ve Afgan göçmenler örneği. Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi, 6, 76–86.
- Vargün, B. (2017). Üzerlik bitkisi çerçevesinde gelişen inançlar ve uygulamalar: Bozova, Eyyübiye ve Harran örnekleri. Journal of Human Sciences, 14(2), 1082–1092.
- Vargün, B. (2021a). Cinsiyet farklılaştırması: Kadınlık ve erkeklik. In H. Türk (Ed.), Kültür kuramı ve kavramı: Sosyal ve kültürel antropoloji (ss. 309–324). Nobel Yayınları.
- Vargün, B. (2021b). Menstrüasyon ve tabu. Antropoloji Dergisi, (42), 1-10.
- Yalçın, C. (2004). Göç sosyolojisi. Anı Yayıncılık.

- Yıldız, M. (1968). Ermenek Başyayla Kasabasında ölüm ve cenaze törenleri. *Türk Folklor Araştırmaları Yayınları*, İstanbul.
- Yolcu, M. A. (2014). Babasız gebelik mitleri bağlamında Türk mitolojisinde gök-yer dikotomisi ve ana tanrıça kültürünün izleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 70–92.

EKLER

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 11/07/2025
Tez Başlığı : İdil'de Yaşayan Süryanilerin Geçiş Ritüellerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası   Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 68 sayfalık kısmına ilişkin, 11/07/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3 'tür.   Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç   2- ☒ Kaynakça hariç   3- ☒ Alıntılar hariç   4- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç   Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.   Gereğini saygılarımla arz ederim.
11/07/2025
Adı Soyadı: Serçem BULU   Öğrenci No: 2200300009   Anabilim Dalı: Sosyoloji Ana Bilim Dalı   Programı: Yüksek Lisans   Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora
<u>DANIŞMAN ONAYI</u>   UYGUNDUR.   _____ Doç. Dr. Berivan VARGÜN

EK 2. ETİK KURUL İZNİ

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-67796128-819-2400018519
Konu : Bilimsel Yayın ve Etik Kurul Kararı
(Doç.Dr. Berivan VARGÜN)

05.06.2024

Sayın Doç. Dr. Berivan VARGÜN

Danışmanı olduğunuz Yüksek Lisans Öğrencisi Serçem BULU'nun "**İdil'de Yaşayan Süryanilerin Geçiş Ritüellerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası**" başlıklı tez çalışması ve bu çalışma kapsamında yapılacak araştırmalarda uygulayacağı görüşme soruları Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş olup, yapılan değerlendirme sonucu söz konusu tez çalışmasının Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kriterlerine uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Mustafa YILDIZ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanı

Belge Doğrulama Kodu: P9MCDAF

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi:

<https://ubys.ardahan.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage/Index>

Adres: Ardahan Üniversitesi Yenisey Kampüsü Rektörlük Hizmet Binası , Çamlıçatak Mevkii, Ardahan
75002
Telefon No: (0 478) 2117575
e-Posta: bayek@ardahan.edu.tr
Kep Adresi: ardahanuni@hs01.kep.tr

Faks No: (0 478) 2117509
İnternet Adresi: www.ardahan.edu.tr

Bilgi için :
Telefon No:
Direkt Hat:

Kubilay Aras
Etik Kurul Raporörü
(0 478) 2117575

EK 3. RESİMLER

Resim 1. Vaftiz köşesi

Resim 3. Nikah ahdi okunurken

Resim 4. Kilise yüzük takma merasimi

Resim 5. Nikah merasimi genel görünüm

Resim 6. Metropolit dua ederken

Resim 7. Taziye yemeği duası

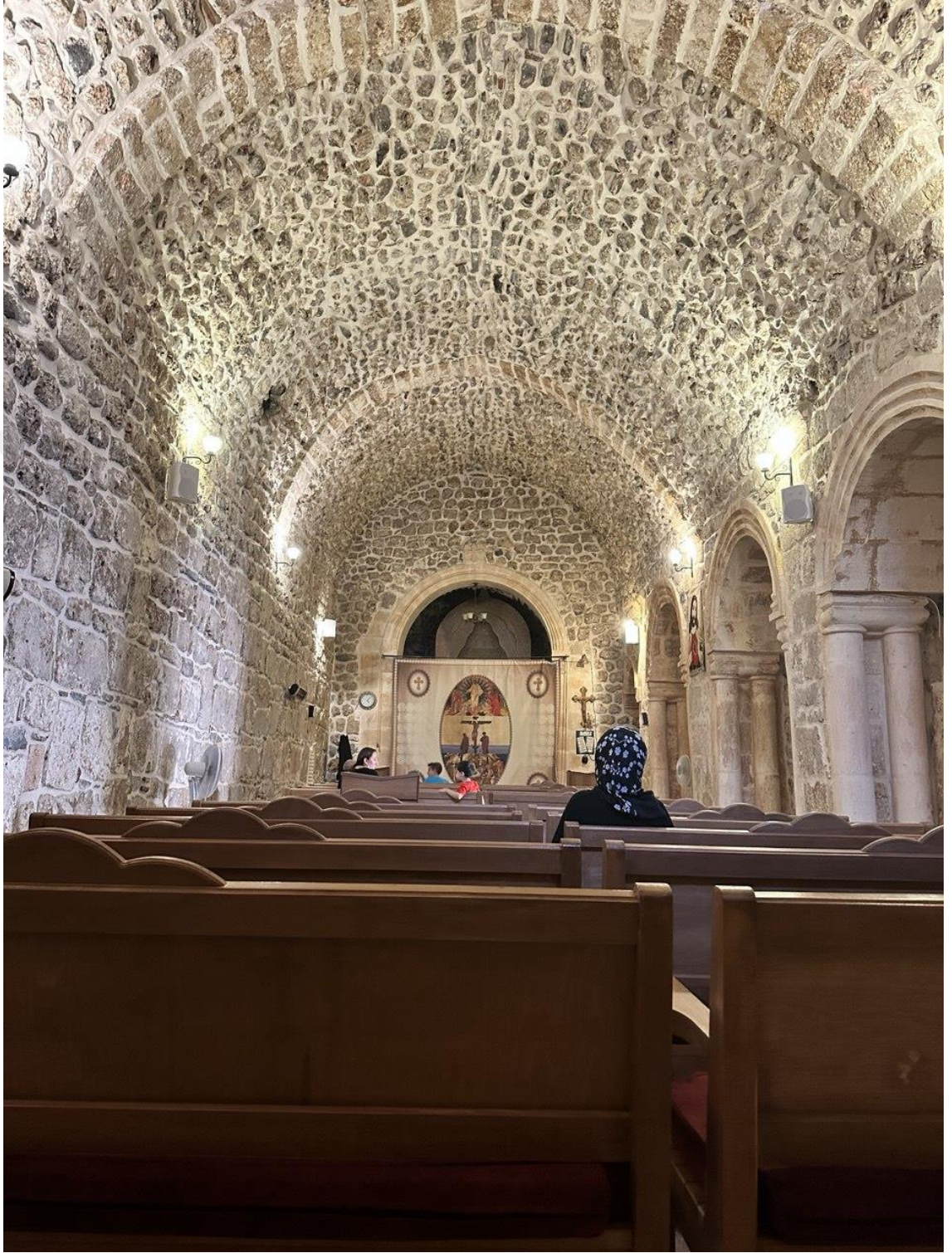
Resim 8. Taziye yemeği duası

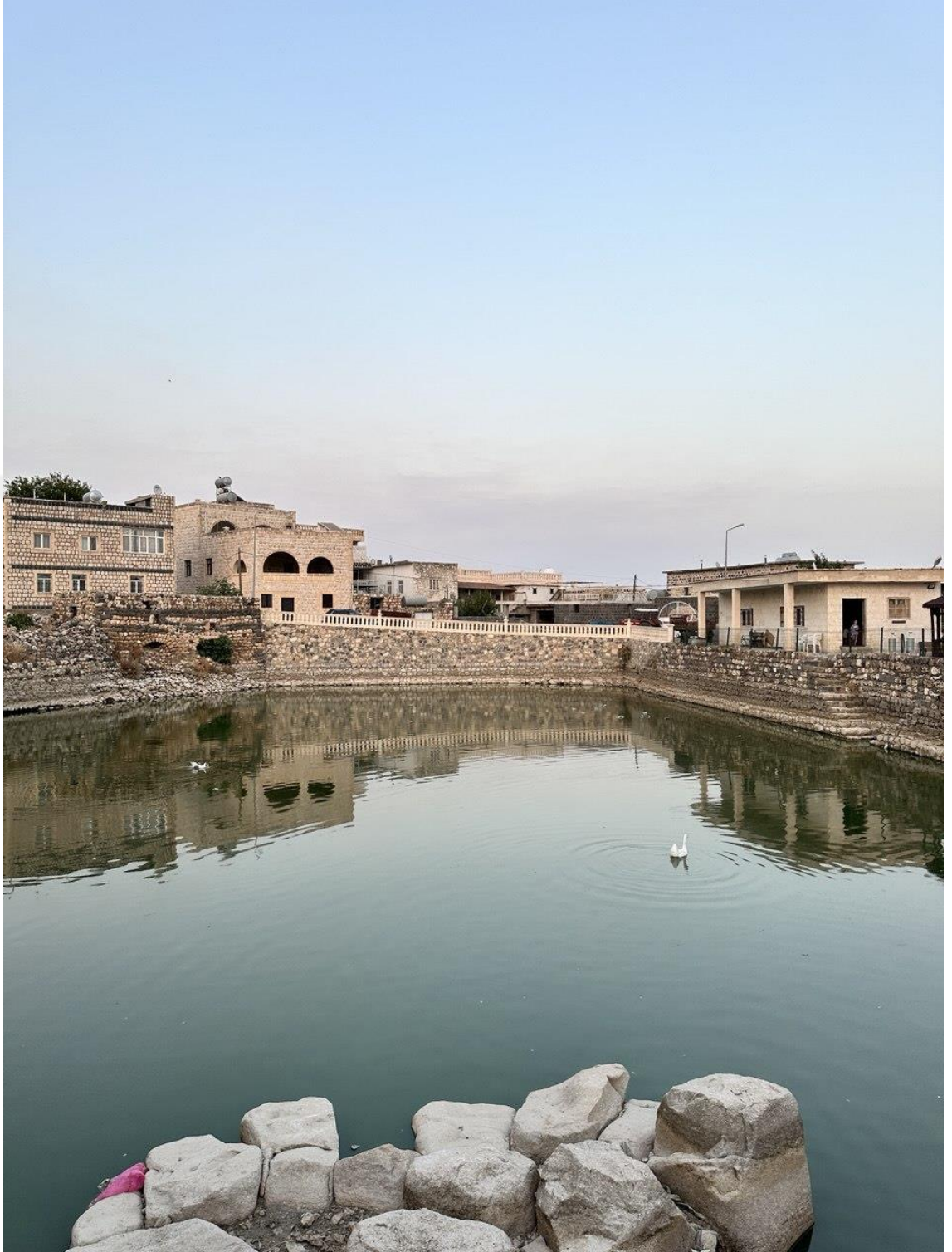
Resim 9. Taziye yemeği dağıtımı

Resim 10. Yas yemeği

Resim 11. Taziye yemeği sonrası kilise ayini

Resim 12. Köyün sosyal alanı

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Serçem BULU

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Dicle Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller :

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :-

Projeler :-

Çalıştığı Kurumlar : Şırnak Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Cizre Sosyal Hizmet Merkezi

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih

Jüri Tarihi :